

LESSIUS HOGESCHOOL

VOORTGEZETTE ACADEMISCHE OPLEIDING JOURNALISTIEK

In de ban van de zín

Wandelen op de weg van spirituele zoekers, religieuze
supermarkten en sektarische valkuilen

LIEN LAMMAR

Journalistieke meter: Guinevere Claeys

Mensen

zoeken naar zin en doorbreken daarbij traditionele grenzen. Goeroes zijn wijs, meditatie is in en yoga klinkt hip. De spirituele weg tussen Oost en West krioelt van de zoekers, maar ook van de vondsten. Hoe vinden we onze weg in de *religious supermarket*? Wanneer wordt het gevaarlijk shoppen? Het alternatieve veld is zo groot dat de kans om te verdwalen niet ondenkbaar is. Er zijn heel wat bloeiende mogelijkheden maar ook ondergrondse gevaren. De pijl 'sekte' kan zowel terecht als onterecht op de weg staan. Tien jaar geleden werd de drang om het Belgische sektelandschap om te ploegen en te controleren fel aangewakkerd, maar de grens tussen vruchtbaar en verdord is nog steeds moeilijk te vinden.

INHOUD

Deel I: Wetenschappelijke inleiding

<u>1. Inleiding</u>	p. 5
1.1. Verantwoording onderwerpkeuze	p. 5
1.2. Onderzoeksvragen	p. 6
1.3. Medium	p. 6
1.4. Doelgroep	p. 6
1.5. Eindresultaat	p. 7
<u>2. Onderzoeksjournalistiek versus sensatiejournalistiek</u>	p. 7
2.1. Wat is sensatiejournalistiek?	p. 8
2.2. Wat is onderzoeksjournalistiek?	p. 10
2.3. Gelijkenissen en verschillen	p. 12
2.4. Balanceren tussen de twee	p. 13
<u>3. Undercoverjournalistiek</u>	p. 14
3.1. Voorbeeld	p. 14
3.2. Omschrijving	p. 15
3.3. Wanneer wel, wanneer niet?	p. 16
<u>4. Privacy</u>	p. 17
4.1. Privacy in deontologische codes	p. 17
4.2. Privacy en informatie 'off the record'	p. 20
<u>5. Besluit</u>	p. 21
<u>6. Bibliografie</u>	p. 22

Deel II: Artikelenreeks

SOS Sekten?

De koele bries van Shri Mataji

Wil de ware yoga nu opstaan

Shoppen in het Verre Oosten

Deel I: Wetenschappelijke inleiding

1. Inleiding

1.1. Verantwoording onderwerpkeuze

Mensen zoeken naar zin in het leven. Hoewel ongeveer drie op vier Belgen christen zijn – naamchristen dan toch – vindt niet iedereen die zin in de katholieke of protestantse kerk. Heel wat ‘zoekers’ bewandelen paden naar het Verre Oosten of het Verre Westen om er te gaan proeven van spiritualiteit en religie. Woorden als ‘gevaarlijk’, ‘manipulatie’ en ‘sekte’ wandelen vaak langs de zijlijn mee. Vandaag heeft ‘sekte’ een negatieve bijmaak. Wie het woord hoort of leest denkt haast meteen aan hypnotiserende goeroe’s, collectieve zelfmoorden, en mantrazingende, vreemd geklede mensen. Toch is dat niet het beeld dat oorspronkelijk met sekten geassocieerd werd. Traditioneel en etymologisch gezien heeft het woord de betekenis van een religieuze groep die zich afgesplitst heeft van een grotere religie. In die zin is het christendom een sekte van het jodendom, en de sjieten een sekte die voortgekomen is uit de Islam. In de loop van de tijd is het woord besmeurd geraakt en wordt het verbonden met *“een fanatieke, gevaarlijke religieuze groepering, die het individu in zijn vrijheid beperkt en een gevaar kan inhouden voor het individu en zelfs voor de maatschappij”* (Informatiebrochure Iacso).

Vandaag worden heel wat nieuwe, onbekende religieuze minderheidsgroepen al snel als ‘sekte’ bestempeld in de negatieve zin van het woord. Terecht of onterecht? Is iedereen die bezig is met het ontdekken van Hatha Yoga, het zingen van mantra’s of het bewonderen van een Indische leermeester meteen lid van een sekte? Waar ligt de grens tussen onschuld en gevaar? Hoe is het gesteld met sektarisme in ons land, meerbepaald in Vlaanderen?

In mijn onderzoek wilde ik mij niet focussen op de ‘bekende’ sekten zoals Getuigen van Jehova, Hare Krishna of recenter Scientology, waarover reeds heel wat verschenen is in de media. Het was ook niet mijn bedoeling om de meest vreselijke getuigenissen van ex-sekteleden te sprokkelen. Ik wilde ook ‘gewone’ mensen aan het woord laten, die ieder op hun eigen manier bezig zijn met het zoeken naar nieuwe zingeving, naar spirituele of religieuze houvast – of er net voor waarschuwen.

1.2. Onderzoeksvragen

Een aantal basisvragen waren:

- *Zijn er veel 'sekten' actief in Vlaanderen? Welke informatie is er voorhanden?*
- *Hoe wordt er omgegaan met zulke organisaties?*
- *Wat denken de mensen die met spiritualiteit/nieuwe zingeving bezig zijn hier zelf over?*
- *Schuilt er gevaar in yoga, meditatie, New Age, enz.?*
- *Kunnen we onbezorgd 'shoppen' in de spirituele en religieuze supermarkt?*
- *Zijn Indische goeroes nog levend in Vlaanderen?*

In de loop van mijn onderzoek kwamen heel wat nieuwe vragen naar boven. Vooral bij de gespannen relatie tussen Sahaja Yoga VZW en het Info-en Adviescentrum Inzake Schadelijke Sektarische Organisaties (Iacso) waren heel wat vraagtekens te plaatsen.

1.3. Medium

Hoewel dit onderwerp zeker en vast geschikt is voor een audiovisuele reportage, heb ik gekozen voor een geschreven eindwerk in de vorm van een artikelenreeks. Hier zijn twee redenen voor. Ten eerste zou ik in een geschreven eindwerk van vijftien bladzijden veel meer van mijn bevindingen kwijt kunnen dan in een audiovisuele reportage van tien minuten. Ten tweede was het ook een logische keuze voor het medium waar ik zelf tot nu toe het meest vertrouwd mee ben. Op die manier kon ik mij volledig concentreren op de inhoud, zonder mij druk te maken over praktische 'beeld-licht-geluid'-problemen.

1.4. Doelgroep

Een onderwerp als dit spreekt volgens mij een breed publiek aan: zowel mensen die iets van de sektematerie afweten als mensen die er nog nooit te maken mee gehad hebben. Bij het schrijven heb ik vooral die lezers voor ogen gehouden die een normale interesse hebben in religie, spiritualiteit, sektarisme, enzovoort, maar er zelf niet echt actief mee bezig zijn. Ik beeldde me de vragen in die zij zouden stellen over dit onderwerp – wie is er mee bezig, waarom, hoe schuldig of onschuldig is het - en heb getracht hierop een antwoord te geven.

Bij het schrijven van mijn artikels had ik geen krant maar een tijdschrift voor ogen. Ik heb dan ook geprobeerd om artikels te schrijven voor mensen die er de tijd voor maken om ze te lezen, zoals dat bij het lezen van wel tijdschriften vaker het geval is dan bij het lezen van de krant.

1.5. Eindresultaat

Ik heb gekozen om alle informatie en interviews die ik verzameld had in vier uitgebreide artikels te gieten. De in totaal veertien mensen met wie ik gesproken heb, heb ik op een zo goed mogelijke manier samen gebracht. Een eenvoudige verdeling was het niet: veel van die personen hadden zowel over het ene als over het andere thema iets interessants te vertellen. Uiteindelijk ben ik dan toch tot een bevredigende onderverdeling gekomen.

In artikel, “SOS sekten?”, heb ik die personen samengebracht die zinvolle dingen wisten te zeggen over de sekteproblematiek in ons land of er of andere manier mee te maken hebben. Door middel van enkele kaderstukken heb ik geprobeerd structuur te brengen in de hele hoop informatie. Hoewel de beweging Sahaja Yoga perfect in dit stuk zou passen, heb ik de groep hier niet aan het woord gelaten. De controverse rond die groep leende zich beter voor een apart, meer uitgebreid artikel. Dat is dan “De koele bries van Shri Mataji” geworden, waarin ik mij volledig concentreer op Sahaja Yoga en hun status hier in België. Omdat over yoga meer te vertellen is dan Sahaja Yoga alleen, heb ik het (kortere) artikel “Wil de ware yoga nu opstaan” geschreven. Daarin richt ik mij niet op de bekende Sahaja Yoga, maar meer algemeen op de trend yoga. De voorzitter van de Belgische Yogafederatie leek mij een geschikte persoon om hierover meer te vertellen. De mening van de yogi’s van Sahaja Yoga laat ik hier niet meer aan bod komen. In “Shoppen in het Verre Oosten” nemen mensen het woord die naar zingeving zochten in de oosterse wereld, en het daar vaak ook werkelijk vonden. Dit artikel is een aaneenschakeling van persoonlijke getuigenissen, waarbij de eigenaar van de boekhandel “Alternatief Hof van Wonderen” voor de nodige achtergrondinformatie zorgt.

De foto’s die ik ter illustratie in mijn artikels gebruikt heb, zijn deels zelf genomen en deels gevonden op internet.

2. Onderzoeksjournalistiek versus sensatiejournalistiek

Bij een onderwerp als sekten en weinig bekende religieuze of spirituele organisaties ligt een sensationele aanpak verleidelijk op de loer. Verhalen over bizarre rituelen, financiële misbruiken en liefst ook nog wat *brainwashing* erbij spreken nu eenmaal meer tot de verbeelding dan het relaas van een brave single veertiger die af en toe een Osho-meditatie doet. Tijdens mijn onderzoek was de lokroep van de sensatie niet ver weg. Na mijn interview met een helderhorende vrouw die boodschappen ontvangt van de ‘Hogere Wereld’ en buitenaardse ‘breinen’, sloeg de twijfel even toe. Ook mijn bezoek aan de Universele Kerk van het Rijk van God, waar het kwaad uit het hoofd van de bezoekers wordt verdreven door middel van handoplegging – inclusief schokkende lichamen en gillende vrouwen – leende zich perfect tot een *Blik*-achtige reportage. Hoe kon ik zoiets in sobere, eerlijke artikels gieten zonder te vervallen in een sensationele freakshow? Vóór mijn onderzoek zelfzeker uitroepen geen sensatie te willen, was gemakkelijker dan het nadien ook écht te ontwijken.

Waar ligt de grens tussen onderzoeksjournalistiek en sensatiejournalistiek, tussen aantrekkelijke serieuze verhalen en sappige verhalen? Of kan een sappig verhaal ook op een onderzoeksjournalistieke manier gebracht worden? Kan en mag er sensatie in een ernstig opgevat artikel zitten? Om een onderscheid te maken tussen deze twee vormen van journalistiek is een definiëring noodzakelijk.

2.1. Wat is sensatiejournalistiek?

*“Sensatiejournalistiek is: de feiten opkloppen en met fantasietjes aanvullen, trivialeiten op de voorgrond plaatsen, aan stemmingmakerij doen.”*¹ Zo beschreef de redactie van het weekblad Humo in 1998 wat sensatiejournalistiek is. Aanleiding was een interview in Humo met een koppel dat later hun twee kinderen en zichzelf zou ombrengen. In het interview gaven ze uitleg bij hun plannen. De publicatie ervan na de feiten lokte een storm van verontwaardiging en kritiek uit. ‘Lijkenpikkerij’, ‘commerciële exploitatie’ en ‘koele amorele journalistiek’ zijn maar enkele van de beschuldigingen die in de richting van Humo geslingerd werden. Met bovenstaande definitie van ‘sensatiejournalistiek’ trachtte de redactie van Humo aan te tonen dat zij zich daar niet aan bezondigd hadden.

Er zijn nog tal andere formuleringen om ‘sensatiejournalistiek’ te beschrijven. Eén juiste definitie van het begrip bestaat er niet, daarvoor is het een veel te complex gegeven. Aan de

---

¹ Bart Pattyn, *Media ethiek*, <http://www.kuleuven.be/oce/viewpic.php?LAN=N&TABLE=DOCS&ID=185> – p.30

hand van enkele tekenende kenmerken kunnen we wel tot een meer precieze omschrijving komen.

Publiek

Van Poecke (Staelens, 1998) beschrijft sensatiejournalistiek als “de journalistiek voor de machtelozen”: *“Het overgrote deel van de lezersgroep bestaat uit mensen van de werkende klasse of behoort tot de specifieke categorie van oudere of geïsoleerde vrouwen die weinig of niet geschoold zijn en niet in de buitenwereld geïnteresseerd.”* Toch heeft sensatiejournalistiek volgens van Poecke ook een positieve kant, namelijk dat het voor sommige mensen een alternatief kan bieden voor het officiële nieuws. Door de vooroordelen tegenover sensatiejournalistiek en de afkeurende houding als gevolg daarvan, erkennen weinig schrijvers die positieve kant van sensatie.

Inhoud

Emotionele reacties lokken bij het publiek is een belangrijk doel in de sensatiejournalistiek. Human interestverhalen en sensationeel nieuws overheersen dan ook. Volgens Weymouth zijn ook voyeurisme, aandacht voor onbeduidende gebeurtenissen en xenofobie kenmerkend voor het genre (Staelens, 1998). Journaliste Gloria Awad deelt de kenmerken die een nieuwsbericht sensationeel maken op in vier categorieën: plotse veranderingen, conflicten, geweld en dood.²

Vorm

Kranten die zich voornamelijk met sensatiejournalistiek bezig houden, zijn vaak echte beeldkranten: veel en grote foto's, al dan niet in kleur. Volgens Pulitzer (Staelens, 1998) heeft dat te maken met drie wezenlijke dimensies van sensatie: de nadruk op het persoonlijke, de voorkeur voor triviaal nieuws boven significant nieuws en het gebruik van tot de spreektaal behorende, persoonlijke taal. Het gebruik van foto's versterkt die dimensies.

---

² Marc Lits, <http://www.trends.be/CMArticles/ShowArticleFR.asp?articleID=37049&sectionID=1337>:

Stijl

Een sensationeel artikel bevat veel pathos en drama. Grote woorden, uitvergroete emoties en veel adjectieven zijn belangrijke stijlkenmerken die bijdragen tot dat pathos. Verder zijn het taalgebruik en de zinsstructuur veelal eenvoudig: alles moet meteen begrijpbaar zijn (Bird, 1995).

3.2. Wat is onderzoeksjournalistiek?

In het onderzoeksrapport van de Vereniging van Onderzoeksjournalisten (VVOJ) uit 2002 wordt onderzoeksjournalistiek gedefinieerd als *“diepgravende en kritische journalistiek”*.³ ‘Kritisch’ wil zeggen dat *“de journalistiek niet slechts fungeert als doorgeefluik van ‘nieuws’ dat er al was, maar dat nieuws wordt gemaakt dat er zonder dat journalistiek ingrijpen niet zou zijn geweest.”* Dit maken van nieuws kan op twee manieren gebeuren: door het creëren van nieuwe feiten, of door reeds bestaande feiten op een nieuwe manier te interpreteren of met elkaar in verband te brengen. ‘Diepgravend’ wil zeggen dat *“substantiële eigen journalistieke inspanning is verricht, hetzij in kwantitatieve zin, hetzij in kwalitatieve zin, hetzij een combinatie daarvan.”* Met ‘kwantitatief’ wordt de tijd bedoeld die de journalist in het onderzoek gestoken heeft, een inspanning in ‘kwalitatieve zin’ verwijst naar de scherpe vragen die de journalist kan stellen, de nieuwe benaderingen tot het onderwerp of een combinatie daarvan.

Ides Debruyne van het Fonds Pascal Decroos gaf bij de officiële presentatie van het VVOJ (Vereniging van Onderzoeksjournalisten) op 13 juni 2002 in zijn toespraak een ietwat poëtischere omschrijving: *“Onderzoeksjournalistiek graaft in het geheugen van de wereld met de beste technieken, met het nodige geduld en met kennis van zaken.”*⁴

De VVOJ onderscheidt drie soorten onderzoeksjournalistiek, die elkaar weliswaar kunnen overlappen:

- *schandalen blootleggen (onthullingsjournalistiek)*: het opsporen van overtredingen van wetten, regels of fatsoensnormen, door organisaties of personen.
- *toetsing van beleid en functioneren van overheid, bedrijven en andere organisaties*:

---

³ <http://www.vvoj.nl/nieuws/documenten/onderzoeksrapport.pdf> - p. 3

⁴ Ides Debruyne, http://www.vvoj.nl/nieuws/documenten/toespraak_020613d.html

- *signaleren van (sociale, economische, politieke, psycho-sociale, financiële enz.) trends: het opsporen van veranderingen in de samenleving.*

De kritische, onthullende stem van onderzoeksjournalistiek is van groot belang voor de samenleving: “*De journalistiek kan een belangrijke rol spelen, een waakhond, binnen een volwassen democratie.*”⁵ Goede onderzoeksjournalistiek vereist volgens Ides Debruyne echter een paar basisvoorwaarden.⁶

Eerste voorwaarde is een onafhankelijke en vrije pers. Hierbij is de goedkeuring van de wet tot bescherming van de journalistieke bronnen in maart 2005 een belangrijk moment geweest. Het recht van journalisten om hun informatiebronnen te verzwijgen is voor Pol Deltour “*een elementair bestanddeel van de vrijheid van informatie en als dusdanig ook van een echte democratie.*” (Deltour, 2005). Een tweede voorwaarde die Debruyne aanhaalt is de toegankelijkheid van bronnen. Journalisten kunnen op een professionele manier aan overheidsinformatie geraken via de Wet op Openbaarheid van Bestuur, maar vaak werkt een goede ‘lek’ bij de overheid sneller en effectiever dan dat. Ten derde is er redactionele rugdekking van de hoofdredacteur, redactiechef en collega’s nodig. Aangezien een onderzoeksjournalistiek project veel tijd vraagt, zullen deze laatste immers vaak het ‘gewone’ verslaggevingswerk van de journalist moeten overnemen. Een onderzoeksjournalist moet ook uit ‘speciaal hout’ gesneden zijn: dat is de vierde voorwaarde om aan goede onderzoeksjournalistiek te kunnen doen. Hij of zij moet gedreven zijn om de waarheid te weten, heel veel geduld hebben en stressbestendig zijn. Tot slot is er het ‘internationale netwerk’ dat journalisten een bredere kijk op hun onderwerp zou kunnen geven en hen de mogelijkheid kan bieden om informatie uit te wisselen, zich aan elkaar op te trekken en professioneler te werk te gaan.

Degelijke onderzoeksjournalistiek vraagt voldoende tijd én voldoende (financiële) middelen. Niet elke redactie is bereid om dit te verlenen of heeft de mogelijkheid hiertoe. Toch is investeren in onderzoeksjournalistiek een goede zaak volgens Charles Lewis, Amerikaans journalist en stichter van het *Center For Public Integrity*⁷: “*Ik denk dat*

---

⁵ <http://www.fondspascaldecroos.org/memorandum>

⁶ Ides Debruyne, http://www.vvoj.nl/nieuws/documenten/toespraak_020613d.html

⁷ Centrum voor Publieke Integriteit: een grote onafhankelijke journalistieke denktank in Washington. Voornaamste doel is verantwoorde onderzoeksjournalistiek te bedrijven om zo institutionele macht meer

onderzoeksjournalistiek – en dus non-profitjournalistiek – de toekomst van ons vak is. Omdat de media, zelfs de zogenaamde kwaliteitsmedia, almaar commerciëler worden.” (Vanderstraeten, 2005). Hoewel Lewis merkt dat het publiek niet gauw meer onder de indruk is van een politieke ontknoping, is het volgens hem van belang dat onderzoeksjournalistieke projecten gesteund en aangemoedigd worden.

3.3. Gelijkenissen en verschillen

Onderzoeksjournalistiek is kritisch en diepgravend, sensatiejournalistiek kritiekloos en oppervlakkig. Zo zou je het onderscheid tussen beide vormen kunnen maken, maar is het zo eenvoudig te formuleren?

Toegegeven: in elk nieuwsbericht steekt een vleug sensatie. Nieuws moet nu eenmaal iets zijn dat de aandacht trekt. Er moet iets in een nieuwsbericht zitten dat schokkend, onthullend, nieuw is. Met andere woorden: iets sensationeels. Dit maakt van de journalisten van kwaliteitskranten als De Morgen of De Standaard natuurlijk niet meteen sensatiejournalisten. Pas wanneer het sensationele element, dat in haast elk nieuwsbericht schuilgaat, overdreven wordt, kan de geloofwaardigheid van het bericht in het gedrang komen, en glijdt het artikel af richting sensatiebeluste journalistiek (Staelens, 1998). Volgens Awad (1995) verschijnt sensatie zowel in kwaliteitskranten als in populaire kranten, met als verschil dat het in die laatste veel duidelijker en meer uitgesproken is. Populaire kranten moeten hun publiek immers blijven verleiden door middel van sensatie.

Ook Van Zweeden geeft toe dat zowel in onderzoeksjournalistieke berichten als in sensatienieuws een element van sensatie, van schokkeren zit, maar wil toch een onderscheid maken tussen twee categorieën: er is een verschil tussen ‘groot nieuws’ en ‘sensationeel nieuws’ (Staelens, 1998). Groot nieuws is nieuws dat schokt, dat opschudding veroorzaakt maar de werkelijkheid niet wil vertekenen. Bij sensationeel nieuws daarentegen is de schok een doel op zich, is de sensatie gewild.

Kenmerkende verschillen tussen sensatiejournalistiek en onderzoeksjournalistiek, tussen populaire kranten en kwaliteitskranten zijn onder andere de volgende: populaire kranten hebben een hogere oplage, steunen minder op betrouwbare bronnen en hebben een meer vulgaire inhoud (Staelens, 1998).

Staelens (1998) ziet ook een onderscheid in de vorm. Sensationele kranten hebben een specifiek tabloid-formaat, maken meer gebruik van foto's en kleur en hebben een levendige lay-out. Kenmerkend zijn ook de grote, sprekende, veelal kleurrijke koppen, de vele vraagtekens en uitroeptekens daarbij en de vaak schreeuwerige advertenties. Over dit onderscheid in vorm kan vandaag echter gediscussieerd worden. Kwaliteitskrant De Standaard stapte in 2004 jaar over op tabloid-formaat, De Morgen werd in 2006 een maatje kleiner - berlinerformaat, iets groter dan tabloid. Ook het gebruik van foto's wordt steeds belangrijker, net als een aangename, haast 'hippe' lay-out. Paginagrote advertenties vind je even goed in Het Laatste Nieuws als in De Morgen. Deze vormcriteria lijken niet meer zo geschikt om het onderscheid tussen sensatiekranten en kwaliteitskranten te maken.

3.4. Balanceren tussen de twee

Het kan niet ontkend worden dat sensatiejournalistiek populair is, zelfs bij mensen die beweren er niet van te houden. Volgens Van Poecke scoort sensatiejournalistiek zo goed dankzij onze "*heimelijke belangstelling voor afwijkend gedrag.*" (Staelens, 1998). Door middel van sensatiepers kunnen we verboden gevoelens beleven, en kunnen we er ons tegelijkertijd aan storen. Het is de combinatie van afschuw en morele verontwaardiging met de fascinatie ervoor die sensatiepers zo aantrekkelijk maakt.

Het is niet verwonderlijk dat sommige journalisten geneigd zijn naar deze succesvolle formule te grijpen. Welke journalist wil niet graag dat zijn of haar artikels veel gelezen worden? Natuurlijk is een volledige overgave aan de sensatiebeluste pers niet toe te juichen. Lezers trekken met schreeuwerige koppen en smeulige verhalen is net iets te gemakkelijk, hoewel de druk op journalisten om marktgericht en commercieel te denken in plaats van terughoudend te zijn soms groot kan zijn. Artikels over ongevallen, moorden en rampen behoren tot de meest gelezen artikels in een krant of dagblad, met als gevolg dat deze rubrieken vaak uitgebouwd zijn om aan de behoeften van de lezer te voldoen (Handleiding journalistieke ethiek en deontologie, 2000). Er is een spanningsveld te voelen tussen journalistieke en commerciële belangen.

De grens tussen beide is een interessant gebied: in die zone blijf je alert en word je gedwongen om na te denken over je opdracht als journalist. Ik kan me heel erg vinden in de woorden van Lynette Sheridan Burns in haar boek "Understandig Journalism": "*Journalism is*

decision making” (Burns, 2004). Elke dag moet je als journalist beslissen over hoe je professionele, commerciële en ethische prioriteiten tegen elkaar afweegt. Wat neem ik in mijn verhaal op, wat niet? Is mijn verhaal schadelijk voor iemand, en zo ja, is die schade gerechtvaardigd door de ‘public interest’? Wat met de structuur, illustraties, de ‘scherpe kantjes’, de stijl? Aan deze kritische zelfreflectie die voor Burns heel belangrijk is, heb ik tijdens het maken van dit onderwerp vaak moeten denken. Sommige personen die ik geïnterviewd heb, vertelden me dingen die voor ‘leken’ als ik soms ongeloofwaardig klinken, tot op het lachwekkende af. In mijn artikels heb ik geprobeerd om hen zo eerlijk mogelijk voor te stellen zonder hen belachelijk te maken of als ‘freak’ voor te stellen. Daarvoor heb ik me voortdurend afgevraagd welke elementen uit hun verhaal ik er in zou laten en welke niet. De helderhorende Lut bijvoorbeeld vertelde me dat ze eens aan het stofzuigen was, en dat ‘ze’ op een bepaald moment vroegen “*en bent ge nu klaar?*”, waarna ze snel pen en papier moest nemen om hun boodschappen op te schrijven. Zoiets in mijn artikel opnemen vond ik op het randje: het zou haar verhaal ietwat ridiculiseren en wat wilde ik absoluut vermijden. Langs de andere kant is het natuurlijk een sappig detail, maar in de afweging tussen ernst of sensatie heeft dit het niet gehaald.

3. Undercoverjournalistiek

Voor dit onderzoek ben ik twee keer naar een viering of bijeenkomst gegaan van een religieuze of spirituele organisatie. Deze bijeenkomsten waren niet in gesloten kring, maar stonden open voor iedereen. Ik zou er dus naartoe gegaan kunnen zijn als een doodgewone jonge vrouw die interesse heeft in de activiteiten. Niemand zou weten dat ik aan een journalistiek project werkte, en ik zou rustig alles kunnen observeren en als geïnteresseerde bepaalde zaken te weten komen. In theorie was dit mogelijk, maar zou het een juiste keuze geweest zijn? Ik heb er vaak over nagedacht bij mezelf. Moet ik mij kenbaar maken als journalist of niet – de bijeenkomsten stonden tenslotte open voor iedereen die wou? Wanneer is het ethisch verantwoord om ‘undercover’ te gaan? Eén ding is zeker: het antwoord is “*een delicate afweging tussen het recht op informatie en het recht op privacy*”.⁸

---

⁸ Pol Deltour, <http://www.agipb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 1

3.1. Voorbeeld

In het jaarverslag van de Raad voor de Journalistiek uit 2003 vond ik hier enkele interessante bladzijden over. De Raad had een vraag gekregen van de ABVV naar aanleiding van een omstreden geval van undercoverjournalistiek. In januari 2002 ontstond opschudding toen bekend raakte dat VTM-journalist Thomas van Hemeledonck erin geslaagd was om, zonder zich als journalist bekend te maken, samen met senator JM Dedecker een bezoek aan Marc Dutroux te brengen in diens cel in de gevangenis van Aarlen. Er was een reportage van te zien in het magazine Telefacts en in het nieuws van VTM, waarbij gebruik gemaakt werd van klankopnames die in de gevangenis cel gemaakt waren. Verschillende kranten stelden zich vragen over de werkwijze van de journalist, meer bepaald over het feit dat hij zijn hoedanigheid niet had meegedeeld en dus undercover was opgetreden. Het bureau ABVV wendde zich hierop tot de raad voor deontologie, die twee vragen had voor journalist in kwestie en redactieverantwoordelijken van VTM: moest de journalist zich al dan niet kenbaar maken toen hij de gevangenis binnenging, en zo niet om welke reden?

Directeur informatie Klaus van Isacker was van mening dat de journalist te werk gegaan was *“op een wijze die in dit concrete geval verzoenbaar is met de regels van de journalistieke deontologie.”* Telefacts-hoofdredacteur Eric Goens deelde dit standpunt. De beslissing van de Raad luidde als volgt:

“Een journalist treedt in de regel met open vizier op. Dat betekent dat hij zich al journalist kenbaar maakt. Undercoverjournalistiek, waarbij de journalist zijn hoedanigheid verzwijgt of een andere identiteit aanneemt, moet de uitzondering blijven. [...] Afwijking op de verplichting zich als journalist kenbaar te maken is een journalist enkel toegestaan als de klassieke methoden van informatievergaring waarover hij beschikt niet toereikend zijn. Bovendien dient de informatie die de journalist hoopt te verkrijgen, maatschappelijk relevant te zijn.” *(Raad voor de Journalistiek: jaarverslag 2003)*

In dit concrete geval heeft de journalist zich volgens de Raad laten leiden door een correcte, journalistieke afweging. De verdachte met wie de journalist praatte, kon als een

publiek persoon beschouwd worden, en bovendien kon de journalist er van uit gaan dat een gesprek met de verdachte over het tegen hem gevoerde gerechtelijke onderzoek van een grote maatschappelijke betekenis kon zijn.

3.2. Omschrijving

Wat is nu precies ‘undercoverjournalistiek’? Volgens een ruime definitie komt ‘undercover’ neer op *“elke handelen als journalist zonder dat men zich als journalist voorstelt. Men neemt deel aan een of ander gebeuren als 'gewone burger', maar brengt hier vervolgens wel verslag over uit als journalist”*⁹. Deze werkwijze, waarvan onder meer gastronomische journalisten en journalisten van Test Aankoop gebruik maken, noemt Pol Deltour ‘incognitjournalistiek’. De journalist speelt de rol van burger of consument – wat hij natuurlijk ook is - maar verzwijgt dat hij journalist is. Hiernaast plaatst Deltour ‘vermommingsjournalistiek’ of ‘aliasjournalistiek’: de journalist neemt expliciet een andere hoedanigheid aan dan die van journalist. Zich voordoen als een geïnteresseerde xtc-afnemer om een drugnetwerk in kaart te brengen, of zich in de gevangenis aanmelden als ‘medewerker van een senator’ om binnen te geraken in de cel van een crimineel. In negatieve bewoordingen kan je over deze werkwijze zeggen dat de journalist liegt.

In beide gevallen presenteert de journalist zich niet als journalist, en misleidt hij op die manier de personen waarmee hij in contact komt. Toch is het onderscheid relevant: *“Bij incognitjournalistiek neemt de journalist een louter passieve rol aan, hij verzwijgt enkel maar dat hij journalist(iek bezig) is. Aliasjournalistiek veronderstelt dat men actief een andere identiteit en/of hoedanigheid aanneemt.”*¹⁰

3.3. Wanneer wel, wanneer niet?

De undercoverproblematiek kan volgens Deltour vanuit twee verschillende perspectieven bekeken worden: een juridisch-gerechtelijk en een beroepsethisch of deontologisch perspectief.

Het onderscheid tussen incognitjournalistiek en alisajournalistiek is in zekere zin in de wet terug te vinden. Zo wordt een journalist door de wet nergens verboden om incognito aanwezig te zijn, maar is het wél verboden van een valse naam, titel of graad aan te nemen in het openbaar, of van zich voor te doen als een openbare functionaris. Wie door een undercoverjournalist benaderd

---

⁹ Pol Deltour, <http://www.agjpb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 4

¹⁰ Pol Deltour, <http://www.agjpb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 5

is, kan hiervoor klacht indienen op grond van het algemene aansprakelijkheidsrecht.¹¹ In dat geval zal de burgerlijke rechtbank de afweging maken van de principes van persvrijheid en privacy.

De journalistieke beroepsethiek gaat op een andere manier om met undercoverreportages. Twee deontologische principes spelen hierbij een grote rol. Ten eerste hebben journalisten de plicht om de werkelijkheid getrouw weer te geven. Dat hiervoor wel eens een stapje verder gegaan mag en moet worden, is voor Deltour duidelijk: *“Het lijkt geen twijfel dat een louter beroep op officiële communicaties hiertoe niet volstaat. Journalisten hebben de verdomde plicht ook naar de achterkant van de officiële waarheid te zoeken, en daarvoor moeten systematisch informele kanalen worden aangeboord.”*¹² Een tweede principe dat hier echter een knelpunt vormt, is dat het niet echt getuigt van eerlijkheid wanneer men als journalist zijn gesprekspartners in de onwetendheid laat over zijn journalistieke hoedanigheid en activiteit. De betrokkenen zullen zich vaak misleid voelen. Bovendien kan een te regelmatig gebruik van de undercovermethode de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van de journalistiek in haar geheel aantasten, aldus Deltour.

Uiteindelijk is het aan de journalist om doel en middel tegen elkaar af te wegen: *“heiligt het liegen over zijn journalistieke identiteit de finaliteit van de beoogde onthulling?”*¹³ Undercover gaan kán, maar op twee voorwaarden:¹⁴

(1) de undercoveroperatie moet een voldoende groot maatschappelijk belang hebben

(2) de informatie kan niet langs andere, ‘klassieke’ methoden van informatiegaring bekomen worden.

Ikzelf ben niet ‘undercover’ naar de viering van de Universele Kerk van het Rijk van God en naar de meditatiecursus van Sahaja Yoga gegaan. In de viering van de Universele Kerk zou ik sowieso opgevallen zijn (het is vooral een gemeenschap van Portugezen en Afrikanen), en zouden er hoe dan ook vragen gesteld zijn over het waarom van mijn komst. Een blank meisje dat zomaar opeens komt binnenwandelen zijn ze daar niet gewend. Ik heb dan ook eerlijk

---

¹¹ Artikel 1382 Burgerlijk Wetboek: wie door fout of nalatigheid (materieel of moreel) nadeel berokkent aan iemand anders, moet die schade vergoeden. Verder zijn alle wettelijke bepalingen relevant die voorzien in het recht van privacy: artikel 8 Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM), artikel 22 Grondwet, wet van 8 december 1992 inzake de bescherming van het privé-leven.

¹² Pol Deltour, <http://www.agipb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 9

¹³ Pol Deltour, <http://www.agipb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 13

¹⁴ Pol Deltour, <http://www.agipb.be/vvj/pdf/undercover.pdf> - p. 10

gezegd dat ik als studente voor mijn eindwerk kwam. Ook naar de meditatie van Sahaja Yoga in Mortsel ben ik als journaliste-studente naartoe gegaan. Hoewel je niet verplicht bent van in te schrijven of een hele lessenreeks te volgen, heb ik de organisatie op voorhand gebeld met de vraag of ik in het kader van mijn eindwerk een kijkje mocht komen nemen. Als ik nu veel langer de tijd zou hebben om onderzoek te doen, zou ik het misschien wel overwogen hebben om undercover te gaan bij Sahaja Yoga. De organisatie heeft in ons land zo'n controversiële naam dat het interessant zou kunnen zijn om als 'insider' in de groep te geraken.

4. Privacy

Journalistiek en privacy is een gevoelige combinatie. Hoe ver kan je gaan als journalist? Wat doe ik met informatie die iemand zou kunnen benadelen of schaden? De spanning tussen privacy en respect voor de persoonlijke levenssfeer enerzijds en het recht op informatie door publiek anderzijds stelt een journalist niet zelden voor keuzes. Zeker in de 'sektarische' sfeer ziet niet iedereen zijn of haar naam graag in een kritisch artikel verschijnen.

4.1. Privacy in deontologische codes

Het respect voor de privacy is een journalistieke gedragsregel die opgenomen is in alle nationale en internationale deontologische codes. In de Verklaring van de Plichten van de Journalist (1971) staat in plicht 5 dat een journalist zich er toe verplicht "*het privé-leven van de personen te eerbiedigen.*"¹⁵ De gedragscode voor Nederlandse Journalisten is expliciet over het vernoemen van namen:

"De journalist ontziet de privacy van slachtoffers, nabestaanden, patiënten, verdachten, veroordeelden en eventueel anderen door de algemene herkenbaarheid van betrokkenen in de berichtgeving te vermijden in al die gevallen, waarin deze personen onevenredig nadeel van herkenbaarheid zullen ondervinden en voor zover het vermijden van herkenbaarheid niet in strijd is met het algemene belang van een adequate berichtgeving."(Handleiding journalistieke ethiek en deontologie, 2000).

---

¹⁵ http://www.rvdj.be/pdf/verklaring_plichten_rechten.pdf

Volgens de ‘Handleiding journalistieke ethiek en deontologie’ van de Unie van Katholieke Dagbladen van België dient de journalistiek zich telkens af te vragen of de informatie die hij bekend maakt niemand kan benadelen:

“Hij moet nagaan of zijn informatie correct is, hij moet het verspreiden van geruchten vermijden, nagaan of de publicatie van elementen uit de persoonlijke levenssfeer een wezenlijk onderdeel is van het begrip van een artikel, en afwegen of het recht op informatie opweegt tegen het respect voor de privacy van de personen die in een artikel vermeld worden.” (Handleiding journalistieke ethiek en deontologie, 2000).

Vooraf het aandachtspunt of de informatie die ik bekend maak niemand benadelen heeft mij in de loop van mijn onderzoek bezig gehouden. Het onderwerp ‘sekten’ of ‘vermeende sektarische bewegingen’ is sowieso al vrij delicaat. Het onderscheid tussen een onschuldige religieuze of spirituele beweging en een schadelijke sektarische organisatie is niet eenvoudig te maken. De moeilijkheid die ik hierbij vooral ondervond was: hoe kan ik de groepen en organisaties in mijn artikels op een neutrale manier aan bod laten komen? Ik wilde niemand onterecht in een slecht daglicht plaatsen, en de vele verschillende meningen waar ik voortdurend mee geconfronteerd werd, hebben me hier vaak over doen nadenken. Vertelde ik bij de ene groep dat ik ook al op bezoek was geweest bij de andere, klonk het: *“oei, opgelet, want dat is een sekte!”* De andere zei me dan weer net hetzelfde over de ene. Ik heb me vaak afgevraagd hoe ik met die beschuldigingen zou omgaan. Natuurlijk wilde ik me als journalist neutraal opstellen, maar ik vond het niet eenvoudig om de juiste toon hiervoor te vinden. Het kwaad dat de ene persoon over de andere zei, kon ik dat zomaar voor waar aannemen? Op welke manier zou ik dat in mijn artikels verwerken? Ik vond het geen gemakkelijke maar wel een boeiende opdracht.

Mijn ervaring met de Universele Kerk van het Rijk van God heeft me hier ook over doen nadenken. De pastoor van de Kerk waarschuwde me op het einde van het interview: als ik iets zou schrijven dat niet positief was voor hen, kon ik een advocaat aan mijn deur verwachten. Ze hadden reeds een proces aangespannen tegen de Belgische Staat, omdat hun kerk vermeld werd in de zogenaamde ‘sektelijst’ van de parlementaire onderzoekscommissie uit 1997. Hoewel ze op dit moment het proces lijken te winnen – de definitieve uitspraak moet nog gedaan worden – kunnen ze nog meer negatieve publiciteit wel missen. Ondanks zijn

‘dreigement’ is mijn artikel over de Universele Kerk van het Rijk van God niet geheel positief van toon. Er waren nu mij nu eenmaal dingen opgevallen die mij niet correct leken en die ik het vermelden waard vond. Toch heb ik heel wat twijfels gehad bij het schrijven van dit artikel. Ik wilde mijn observaties en bevindingen eerlijk weergeven, maar zonder de Universele Kerk meteen tot ‘oplichterij’ te bombarderen of zonder de zaak op te blazen.

Wie zich door de pers geschonden voelt in zijn privacy, kan daarvoor klacht indienen. De Raad voor de Journalistiek kreeg in 2005 vier klachten over een beweerde schending van de privacy. De klachten hadden doorgaans geen betrekking op het artikel of de bijdrage op zich, maar wel op het optreden van de journalist of cameraploeg in de fase van de nieuwsgaring.¹⁶ De Raad probeert in haar beslissingen hieromtrent duidelijke grenzen te trekken, wat niet altijd eenvoudig is. De overgang van publieke naar private sfeer is immers niet precies te bepalen.

De manier waarop een journalist moet omgaan met de privacy van een persoon, is afhankelijk van de ‘categorie’ waartoe die persoon behoort. In zijn discussietekst ‘Naar een moderne journalistieke code?’ uit 2003 maakt Pol Deltour een onderscheid tussen drie categorieën van personen waarmee de pers te maken krijgt:¹⁷

- Van een **gewone particulier** (*Jan met de pet*) moet de journalist de privacy ontzien tenzij deze zelf de publiciteit zoekt ofwel uitdrukkelijk instemt met het geven van herkenbaarheidsinformatie.

- Van een **publieke figuur** kan de journalist al zijn officiële doen en laten volgen en verslaan. Het gaat om politici, maar ook om belangrijke zakenmensen, syndicale leiders, advocaten, sportvedetten, artiesten, mediafiguren... De journalist zal wel respect opbrengen voor het privé-leven van de publieke figuur in zoverre dit geen enkele relevantie heeft voor diens maatschappelijke rol en verantwoordelijkheid.

- Van een **persoon in een kwetsbare positie** – jongeren, gehandicapten, slachtoffers van criminaliteit, rampen of ongevallen, zelfdoders en hun familie – zal de journalist de privacy extra ontzien. Zo is ook voor allochtonen bepaald dat hun nationaliteit, huidskleur of etnische

---

¹⁶ <http://www.rvdj.be/pdf/jaarverslag2005.pdf> - p.6

¹⁷ Pol Deltour, http://www.agipb.be/vvj/pdf/nieuwe_deontologische_code.pdf - p.6

origine in principe slechts worden vermeld wanneer dit relevant is voor het gebrachte nieuwsbericht.

Tijdens mijn onderzoek werd ik één keer met het ‘probleem’ rond het noemen van namen geconfronteerd. De twee leden van Sahaja Yoga die ik uitgebreid geïnterviewd had, wilden niet op de foto en zagen ook hun naam liever niet in het artikel verschijnen. Omdat Sahaja Yoga als beweging een negatief imago heeft in ons land en vaak verdacht wordt van sektarisme, vreesden ze dat een associatie met Sahaja Yoga hen in diskrediet zou brengen. Ze hebben mij zelf een andere naam voorgesteld.

4.2. Privacy en informatie ‘off the record’

Een andere bedenking die ik me bij het aspect ‘privacy’ gemaakt heb, had te maken met informatie die een journalist ‘off the record’ verkrijgt. Hoe ga je daarmee om? Een medewerkster van het Iacso (Info- en Adviescentrum inzake Schadelijke Sektarische Organisaties) vertelde me ‘off the record’ enkele zaken over de Sahaja Yoga-kwestie. Zij liet merken dat ze niet wilde dat ik die informatie, en al zeker niet onder haar naam, in mijn artikel zou gebruiken. Het proces dat Sahaja Yoga tegen het Iacso aangespannen had, was immers nog niet afgerond, waardoor zij eigenlijk niet voluit mocht spreken over het onderzoek. Dat ze niet wilde dat ik haar naam zou noemen bij de ‘onthulling’ van deze feiten, was me volkomen duidelijk. Ook hier speelt het recht op privacy een rol. Ik vroeg me wel af of ik die informatie niet ‘anoniem’ in mijn artikel zou kunnen verwerken. In het document ‘Pers en Gerecht’ vond ik bij het onderdeel ‘Bronnen van de journalist’ het antwoord op mijn vraag:

“Informatieverstrekking ‘off the record’: de informatie mag worden gebruikt, maar de woordvoerder mag niet worden geciteerd. Het betreft inlichtingen die het de journalist mogelijk maken ‘on the record’ verstrekte informatie correct weer te geven.”¹⁸

Ik zou de informatie dus mogen gebruiken in mijn artikel zonder de naam van de Iacso-medewerkster te noemen. Bovendien zou het de informatie die ik ‘on the record’ verzameld had hierdoor correcter kunnen weergeven. De ‘off the record’-info nuanceerde immers enkele

---

¹⁸ http://www.presse-justice.be/document.php?document_id=69& - p. 7

uitspraken van Sahaja Yoga, en op die manier kon ik het conflict in een beter perspectief plaatsen.

5. Besluit

Deze inleiding laat zien dat ik tijdens mijn onderzoek op heel wat vragen en bedenkingen ben gebotst. De verschillende meningen rond het thema ‘sekten’ en ‘alternatieve zingeving’ en de negatieve uitlatingen van de ene persoon of groepering over de andere deden me vaak nadenken over de manier waarop ik dit alles zou aanpakken. Werken rond dit thema heeft me heel erg bewust gemaakt van de moeilijke opdracht als journalist, van de niet altijd gemakkelijke keuzes die je moet maken tijdens een journalistieke ontdekkingsstocht.

6. Bibliografie

- Awad, Gloria (1995) *Du sensational : place de l'événementiel dans le journalisme de masse*. Paris, L'Harmattan.
- Bird, S. Elisabeth (1992) *For Enquiring minds: a cultural study of supermarket tabloids*. Knoxville (Ten.), University of Tennessee press.
- Burns, Lynette Sheridan (2004) *Understanding journalism*. Londen, Sage.
- Deltour, Pol (2005) Journalisten hebben het recht hun informatiebronnen te verzwijgen. In: *De Journalist*, maart 2005, p. 4-7.
- Handleiding journalistieke ethiek en deontologie* (2000). Unie van de Katholieke Dagbladen van België. Sint-Ulriks-Kapelle: Jean Marie Scheerlinck.
- Informatiebrochure Iacso. *Is dat een sekte? Een praktische handleiding*. Raad voor de Journalistiek. *Jaarverslag 2003*. Brussel, IPC.
- Staelens, Dagmar (1998) *Sensatiejournalistiek: een literatuurstudie over inhoud, historiek en werking van de sensatiepers*. Katholieke Universiteit Leuven (onuitgegeven licentiaatsverhandeling).
- Vanderstraeten, Margot (2005) De pitbulls van de journalistiek. In: *De Journalist*, oktober 2005, p. 8-9.

H 2 : Websites

http://www.agipb.be/vvj/pdf/nieuwe_deontologische_code.pdf

→ Deltour, Pol. *Discussietekst: naar een nieuwe deontologische code?* augustus 2003.

<http://www.agipb.be/vvj/pdf/undercover.pdf>

→ Deltour, Pol. *Incognito of met een alias naar de waarheid: over undercoverjournalistiek*.

<http://www.fondspascaldecroos.org/memorandum/>

→ Memorandum van het Fonds Pascal Decroos voor Bijzonder Journalistiek aan de nieuwe federale regering – Brussel, 11 juni 2003. *Enkele fundamentele voorwaarden om research-journalistiek te stimuleren.*

<http://www.kuleuven.be/oce/viewpic.php?LAN=N&TABLE=DOCS&ID=185>

→ Pattyn, Bart. *Media ethiek. Ideologiekritiek en deontologie van de media.*

http://www.presse-justice.be/document.php?document_id=69&

→ *Pers en Gerecht – deel 3: Bronnen van de journalist.*

<http://www.rvdj.be/pdf/jaarverslag2005.pdf>

→ Raad voor de Journalistiek, *Jaarverslag 2005*

http://www.rvdj.be/pdf/verklaring_plichten_rechten.pdf

→ Raad voor de Journalistiek, *De Verklaring der plichten en rechten van de journalist (1971)*

<http://www.trends.be/CMArticles/ShowArticleFR.asp?articleID=37049&sectionID=1337>

→ Lits, Marc (2005) Sensation, sensationnel, sensationnalisme. In: *Trends*, 4 augustus 2005.

<http://www.vvoj.nl/nieuws/documenten/onderzoeksrapport.pdf>

→ Vereniging van Onderzoeksjournalisten, *Onderzoeksjournalistiek in Nederland en Vlaanderen. Onderzoeksrapport 2002.*

http://www.vvoj.nl/nieuws/documenten/toespraak_020613d.html

→ Debruyne, Ides. *Nut en voorwaarden van onderzoeksjournalistiek.* 13 juni 2002.

Deel II: Artikelenreeks

SOS sekten?

De koele bries van Shri Mataji

Wil de ware yoga nu opstaan

Shoppen in het Verre Oosten

Bedankt aan...

... mijn journalistieke meter Guinevere Claeys. De deur van de Weekend Knack-redactie ging open, de telefoon mocht rinkelen en (vooral) haar mailbox was altijd klaar om post te ontvangen én te beantwoorden. Dankzij haar tips, bedenkingen en verbeteringen heb ik aan mijn artikels kunnen puzzelen tot wat ze nu zijn.

Bedankt Guinevere!

SOS Sekten?

De sekte van de Zonnetempel wakkerde de drang aan om het Belgische sektelandschap om te ploegen en onder controle te houden. Vandaag is de grens tussen vruchtbaar en verdord nog altijd moeilijk te vinden.

“Een kleine groep mensen met heel gekke gewoontes en een maffe leider aan het hoofd die iedereen terroriseert en seksueel misbruikt. Dat beeld roept het woord ‘sekte’ vaak op, maar zo is het niet.” Hayat Ait Chaoura schudt het hoofd. “Het is veel complexer en diverser dan dat.” Ait Chaoura is één van de vier analisten van het Iacso, het Informatie- en Adviescentrum inzake schadelijke sektarische organisaties. Al wie vragen heeft over sektarische bewegingen in ons land kan aankloppen bij dit Centrum, dat in de zomer van 2000 zijn deuren opende in hartje Brussel. Het woord ‘sekte’ wil Ait Chaoura niet te veel gebruiken. Hoewel het oorspronkelijk de neutrale aanduiding was voor een groep die zich afgesplitst had van een grotere religie, heeft het vandaag vooral een negatieve bijmaak. Liever spreekt het Centrum van ‘schadelijke sektarische organisaties’, een benaming die het midden wil houden tussen de historisch neutrale betekenis en het etiket van ‘criminele organisatie.’ De wettelijke omschrijving ervan is even slikken: *‘Elke groepering met een levensbeschouwelijk of godsdienstig doel, of die zich als dusdanig voordoet en die zich in haar organisatie of praktijken, overgeeft aan schadelijke onwettige activiteiten, het individu of de samenleving schaadt of de menselijke waardigheid aantast.’*

Aanspreekpunt

Ons land ligt nog niet erg lang wakker van sektarische gevaren. ‘Sekten’ en ‘België’ werd pas een onrustwekkende combinatie toen Canada, Frankrijk en Zwitserland tussen 1994 en 1997 opgeschrikt werden door een reeks collectieve zelfmoorden. In totaal 74 leden van ‘De Zonnetempel’ kozen voor de dood onder leiding van de Belgische homeopaat Luc Jouret, stichter en leider van de sekte. Des te luguberder werd het toen tal van aanwijzingen gevonden werden dat het merendeel van de sekteleiden niet vrijwillig aan hun einde waren gekomen.

In ons land werd nerveus aan de alarmbel getrokken. Tot dan toe waren sekteleiden die zichzelf op rituele wijze een kogel door het hoofd schoten personages uit verre films en exotische boeken. Nu kwam het akelig dichtbij. In navolging van Frankrijk werd in 1997 een parlementaire onderzoekscommissie ingericht die een antwoord moest geven op de toen steeds vaker gestelde vraag: hoe zit het met de sekteproblematiek in België? Eén van de conclusies daaruit was het gebrek aan centralisatie van informatie. Om aan dit gemis tegemoet te komen werd het Iacso opgericht als aanspreekpunt voor het publiek. En dat publiek is er. In 2004 kreeg het Centrum 591 aanvragen, wat neerkomt op een

gemiddelde van 1,6 vragen per dag. “Hoe bekender we worden, hoe meer vragen we krijgen,” aldus Ait Chaoura.

De vragen komen uit verschillende hoeken. “Mensen die ongerust zijn over een familielid in een bepaalde beweging, studenten die een werk maken, scholen, politie, enzovoort. We geven enkel informatie over specifieke organisaties, niet over bepaalde individu’s.” Onderwerp van de meeste vragen zijn de Getuigen van Jehova en bewegingen die zich richten op persoonlijke ontwikkeling en gezondheid. Ook groeperingen uit het Verre Oosten scoren hoog, gevolgd door pinkstergemeenschappen, Scientology en New Age-bewegingen.

“Is dat een sekte?”

De vraag die door het publiek van het Centrum het meest gesteld wordt is eenvoudig: *‘Is dat een sekte?’*. Het antwoord is dat niet. Wie een kant en klare lijst wil van gevaarlijke bewegingen moet dat niet bij het Iacso gaan zoeken. Het Centrum is bij wet verboden om de inlichtingen waarover ze beschikken voor te stellen in een lijst of een systematisch overzicht. Daarvoor is de problematiek te ingewikkeld. “Wij geven advies aan iedereen die erom vraagt,” zegt Ait Chaoura. “maar gaan daarbij louter beschrijvend te werk. We geven geen waardeoordeel. We vertrouwen erop dat het publiek zelf een kritisch oordeel kan vellen op basis van hun ervaringen en de informatie die wij verzameld hebben.”

Ook volgens Adelbert Denaux, professor aan de faculteit Godsdienstwetenschappen van de universiteit van Leuven en tot vorig jaar voorzitter van het Iacso, moet het publiek vooral zélf opletten. “Het is nodig dat men zich goed informeert”, zegt hij. “De voorbije jaren heb ik vastgesteld dat de onwetendheid zeer groot is. Niet onbegrijpelijk: we zitten in een soort supermarktsituatie, een *‘religious supermarket’*, met een zeer groot aanbod van zowel klassieke godsdiensten als allerlei nieuwe religieuze stromingen. Het is heel moeilijk voor de mensen om te weten wat voor wat staat. Die onwetendheid maakt ook angstig.” Informeren is volgens Denaux dan ook één van de primaire opdrachten van het Centrum. Tijdens zijn voorzitterschap was het uitbouwen van de bibliotheek – momenteel één van de grootste in Europa op het gebied van sekten – een prioriteit. De bib staat open voor al wie meer inzicht wil hebben in één van de honderden bewegingen die zich in de supermarkt aanbieden.

“Naast informatie moet je ook criteria hebben om te oordelen over een beweging. Voor het Centrum zijn die veelal juridisch van aard. Als men vaststelt dat een bepaalde groep de wet overtreedt of de fundamentele rechten van de mens aantast, dan is ze een gevaar voor het individu, in sommige gevallen ook voor de maatschappij. Fraude, misbruik van minderjarigen en schending van het recht van vrijheid van informatie zijn hier voorbeelden van.”

“In de brochure van het Iacso reiken we ruimere criteria aan. We raden de mensen aan te letten op een aantal kenmerken van een beweging: hoe rekruteren ze, hoe gaan ze om met

geld, wat is hun opvatting tegenover de wereld, tegenover gezondheid en geneeskunde, enzovoort. Het zijn meer praktische criteria die mensen kunnen helpen een zekere kritische afstand te bewaren van een bepaalde groep.”

De lijst die niet bestaat

Naast informatie kan het Centrum ook adviezen formuleren. Waar informatie voor iedereen toegankelijk is, kan een advies enkel door publieke autoriteiten worden aangevraagd. In de praktijk zijn dat doorgaans rechters die in het kader van een rechtzaak een vraag stellen, maar ook stadsbesturen kunnen zich tot het Centrum richten. “Het Centrum doet een hele hoop voorbereidend studiewerk”, legt Ait Chaoura uit. “Op basis daarvan gaan de leden een advies formuleren. Daarin wordt meer een waardeoordeel uitgesproken, hoewel dat in de praktijk nog altijd héél genuanceerd is. We zijn zeer voorzichtig.” Ze blijft benadrukken dat het Centrum vooral wil informeren en niet beoordelen. “We zijn aangewezen op publieke bronnen zoals literatuur, pers en internet. De informatie die we geven is gebaseerd op uitgebreide opzoeking. We gaan ook niet actief op zoek naar ‘gevaarlijke groepen’. Niemand van ons gaat *underground*.”

Toch ruiken sommigen in de aanpak van de sekteproblematiek in ons land een zweem van heksenjagerij. Toen de parlementaire onderzoekscommissie in 1997 haar verslag over de praktijken van sekten in ons land publiceerde, maakte de inhoudstafel heel wat kritiek los. De opsomming van 189 personen en groeperingen waarover gesproken was, schoot bij heel wat van de betrokkenen in het verkeerde keelgat. Sinds 1997 hebben al meerdere groepen de Belgische Staat voor de rechtbank gedaagd wegens schending van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Onterecht, vinden ze op het Centrum. “*Er bestaat géén lijst van sekten in België!*” Ait Chaoura kan het niet duidelijk genoeg zeggen. “In de introductie van het rapport staat duidelijk dat de vermelding van een beweging in de tabel *niet* wil zeggen dat het een gevaarlijke beweging is. Net zomin is het niet zo dat organisaties die niet vermeld worden geen gevaar inhouden. Het is gewoon een overzicht van de bewegingen die tijdens het onderzoek vermeld zijn geweest, vaak gewoon om een aantal zaken te illustreren.” De grootste verantwoordelijkheid ligt volgens Ait Chaoura bij de media, die de lijst voorgesteld hebben als ‘een zwarte lijst.’ “Hoewel werken met een synoptische tabel er natuurlijk wel om vragen is”, geeft ze toe.

Sektespecialist Denaux had moeite met de dubbelzinnige houding van de commissie. “Ze publiceerde een lijst dat geen lijst was. Vandaag nog wordt het door bepaalde mensen soms gebruikt als lijst en daar ben ik tegen.”

Marginaal

In Frankrijk legde men in 1996 wel een ‘sektelijst’ aan, met vurige discussies en discriminerend gedrag ten opzichte van bepaalde groepen tot gevolg. Het

antisektenbeleid van de Franse overheid is dan ook heel wat agressiever dan dat van ons land. Nieuwe religieuze bewegingen vechten al jaren tegen de stigmatisering die door de lijst in de hand wordt gewerkt. *'Schending van de mensenrechten!'* wordt luid geprotesteerd, Scientology voorop. In 2001 werd de veelbesproken 'About-Picard'-wet goedgekeurd, die het mogelijk maakt om sektarische bewegingen die afbreuk doen aan de rechten van de mens en aan de fundamentele vrijheden te straffen of zelfs te ontbinden.

Onze Nederlandse bovenburen zijn minder bezorgd. Het infocentrum dat er in de jaren '80 opgericht werd is ermee moeten stoppen wegens te weinig belangstelling. Nochtans hebben heel wat sektarische bewegingen meer voet aan grond in Nederland dan in Vlaanderen. "Ze roepen snel dat ze de meest tolerante maatschappij zijn, terwijl de problemen toch naar boven komen", aldus Denaux.

België ligt niet alleen letterlijk tussen deze twee tegenpolen in. De verschillende perceptie van het sekteprobleem is ook in eigen land voelbaar. Waar Vlamingen zich over het algemeen weinig verontrust voelen, zijn Walen meer strijdlustig. Zo kent Vlaanderen slechts één terreingroep die zich bezighoudt met sekten en hun slachtoffers, Franstalig België tientallen. Moeten we dan ongeruster zijn? Niet volgens Denaux, ex-voorzitter van het Iacso. "Persoonlijk vind ik sekten nog steeds een marginaal fenomeen dat niet overroepen moet worden. Er is nood aan informatie die bepaalde overdreven opvattingen relativeert. We hebben al adviezen gegeven over bepaalde bewegingen waarvan we concluderen dat er geen probleem is. Mensen hebben vaak angstbeelden over bepaalde groepen, en dan kan zoiets ontzuenderend werken."

Topje van de ijsberg

Psychologische bijstand verlenen aan ex-leden of hun familie doet het Iacso niet. Daarvoor stuurt het mensen door naar het de Franstalige 'SOS Sectes' of de Nederlandstalige 'Studie-en Adviesgroep Sekten', kortweg SAS, de enige actieve Vlaamse terreingroep. De vereniging bestaat voornamelijk uit ex-sekteleden, en dan vooral ex-Getuigen van Jehova. Eerste doel is mensen waarschuwen, daarnaast biedt SAS ook een luisterend oor voor wie ervaringen wil uitwisselen.

"Meer dan de helft van de mensen die ons contacteren zijn ex-Getuigen of familieleden ervan", stelt Jenny Adams, secretaris bij SAS en zelf ex-sektelid. "We laten ze hun verhaal vertellen en met andere slachtoffers spreken. Zien dat je niet alleen staan doet heel veel."

Indien nodig wordt er verder doorverwezen naar professionele psychologen of advocaten. "We kunnen niet alles zelf oplossen, zeker niet wanneer het om financiële problemen gaat. De meeste sekten is het alleen maar te doen om geld en macht. Als je serieuze sommen aan zo'n sekte gegeven hebt en je stapt er uiteindelijk uit kan dat hard aankomen. We raden dan een advocaat aan om te kijken of dat geld teruggeëist kan worden – wat in de meeste gevallen echter moeilijk is."

Volgens Adams maken sekten meer slachtoffers dan we denken. “Het aantal slachtoffers dat contact opneemt met ons is maar het topje van de ijsberg. Hoeveel slachtoffers er precies zijn, kunnen we niet zeggen. Niemand die ook weet hoeveel sekten er bestaan, maar je zou er van versteld staan.” Heel wat sekten die nattigheid beginnen voelen doeken alles op maar komen gewoon terug onder een andere naam. Een andere verpakking voor dezelfde inhoud, wat het moeilijk maakt om sekten op te sporen en te herkennen.

Individualisering

Hoe het sektelandschap verder zal ontwikkelen kan niet voorspeld worden, maar er is wel een algemene tendens merkbaar. Grote gevestigde organisaties verliezen terrein ten voordele van kleinere bewegingen, een circulatie die volgens Ait Chaoura van het Iacso te verklaren is vanuit de individualisering van de samenleving. “Al die kleine groepen zoals New Age zijn vooral gericht op persoonlijke ontwikkeling. Ook de steeds succesvollere evangelische kerken prediken een vorm van persoonlijke relatie met God. Dat individuele aspect kan een reden zijn voor hun succes.”

Volgens Adams van Studie-en Adviesgroep Sekten zal het sektarische gevaar in de toekomst alleen maar toenemen. “Ondanks het feit dat mensen door verhalen van anderen gewaarschuwd worden, zullen er altijd weer slachtoffers vallen.”

Hoe dan ook, het zal altijd een kwestie van doseren zijn, zegt Denaux, professor aan de faculteit Godsdienstwetenschappen in Leuven. “Een geestelijke leider is niet per definitie slecht. Dat heb je in alle religieuze tradities. Mensen hebben vaak nood aan input van iemand die wijzer is en meer ervaring heeft. Op zich geen slecht principe, maar je ziet onmiddellijk de mogelijkheid tot misbruik.” De kritiek als zou het Centrum discriminatie van religies en geloven in de hand werken, wuift Denaux weg. “Het principe van godsdienstvrijheid is een zeer belangrijke grondwettelijke vrijheid. Het is een mensenrecht, maar aan elk recht zijn er grenzen natuurlijk. Als men dat recht gebruikt om rechten van andere mensen te fnuiken, is er een probleem.” Voor Denaux is het ook dringend tijd dat de politieke klasse antwoorden geeft op de religieuze behoefte van de mensen. “Het zoeken naar spiritualiteit is evident in onze samenleving. Toch is religie in de huidige politieke mentaliteit een ‘privé-zaak’. De kardinaal hoeft maar één woord te zeggen over euthanasie en hij wordt verweten aan politiek te doen. Door religie geen rol te laten spelen in de maatschappij laat je een veld open voor charlatans.”

Geloof, en dus ook sekten, is er altijd al geweest en zal er ook altijd zijn. “Ik hoop alleen dat mensen zich voldoende informeren”, zegt Ait Chaoura. “Er is niets mis met geloven – voor sommige mensen is de uitkomst echt heel positief – zolang het niet ontspoorst.”

KADERTEKST 1:

Sektarisme op het web Internet als ideologisch oorlogswapen

Getuigen van Jehova gaan nog steeds van deur tot deur, en Hare Krishna-volgelingen gaan vandaag nog altijd de straat op om boeken en video's te verkopen. Met de komst van internet hebben sektarische bewegingen echter een nieuw verspreidingskanaal gevonden. Het is maar best dat de kritische geest van het surfend publiek aangescherpt wordt, waarschuwt Aline Goosens, doctor in de geschiedenis en lid van het Iacso.

“Internet is een communicatiemiddel dat een enorme plaats heeft ingenomen in ons leven. Sektarische organisaties kunnen hierin niet achterblijven: ze communiceren graag en verspreiden met plezier informatie over zichzelf. Internet is een perfect uitstalraam voor hen.” Talloze websites, discussiefora, blogs en nieuwsbrieven, zelfs online radio en *podcasts* kunnen misleidende informatie wereldwijd verspreiden. Rechtstreekse rekrutering van sekten via het wereldwijde web is veeleer een uitzondering. Het risico schuilt vooral in de manier waarop sekten zichzelf voorstellen. “Ze gebruiken het internet om zich een bepaald imago aan te meten, om geloofwaardig over te komen. *‘Kijk maar, wij zijn geen sekte, alles staat open op internet.’* De manier waarop ze zich voorstellen en de woordenschat die ze gebruiken zijn niet toevallig. Ze willen een emotionele reactie uitlokken. Je bent verwonderd om wat je leest en hebt zin om mensen te leren kennen die zulke wondere dingen vertellen. Het gevaar is dat de rekrutering achteraf gemakkelijker verloopt.”

Vooraf jongeren die in de overgangsfase van adolescent naar volwassene zitten en daarbij een moeilijke psychologische periode doorspartelen, worden aangesproken door de taal van sektarische bewegingen. Hen wapenen tegen digitale manipulatieve woorden is niet evident. “Voor taken voor school surfen ze regelmatig op internet. Vaak zijn ze zich er niet van bewust dat er ook heel wat onbetrouwbare bronnen tussen zitten.” Scholieren die surfen naar informatie over ufo's kunnen op de webstek van de Raelianen belanden, en wie zoekt naar centra voor drugspreventie kan vrij snel bij Narconon terecht komen, een centrum dat banden heeft met de Scientology Church.

“Ik zeg niet dat je manipulatie op internet kan vermijden”, besluit Goosens. “Ze ontdekken, dat is belangrijk. Alarmsignalen herkennen.”

KADERTEKST 2:

Zes tegen allen België scoort slecht op religieuze vrijheid en verdraagzaamheid

Volgens een rapport van *'Human Rights Without Frontiers'* (HRWF) bent je in België maar beter katholiek óf vrijzinnig wil je geen last hebben van religieuze onverdraagzaamheid. In 2003 publiceerde HRWF, lid van de Internationale Helsinki Federatie voor Mensenrechten (IHF), een verslag over religieuze vrijheid, onverdraagzaamheid en discriminatie in ons land. Ondanks de boodschap van interreligieuze vrede en dialoog die België voor de meeste mensen uitstraalt en de grondwettelijke garantie tot vrijheid van eredienst, weet HRWF heel wat bedenkingen op te werpen.

België kent zes erkende godsdiensten: het rooms-katholicisme, het protestantisme (met inbegrip van de evangelische kerk en de pinksterkerk), het judaïsme, de islam en het orthodoxe christendom (Grieks en Russisch). Vrijzinnigen mogen zich tot een 'erkende levensbeschouwelijke beweging' rekenen, naast tientallen niet-erkende religies en spirituele of levensbeschouwelijke groepen. Volgens HRWF onderdrukt de Belgische overheid religieuze minderheden door ze te bestempelen als 'schadelijke sekten.' De sekten die op de 'lijst' van de parlementaire onderzoekscommissie uit 1997 voorkomen, zijn regelmatig het slachtoffer van discriminatie en pesterijen. Het HRWF fronsst ook de wenkbrouwen bij de omvang van de menselijke en financiële investering in de sekteproblematiek in vergelijking met het aantal ophefmakende voorvallen. Sinds de publicatie van het rapport van de parlementaire onderzoekscommissie werd geen enkele beweging veroordeeld voor illegale praktijken. Slechts vier religieuze groepen werden gerechtelijk vervolgd, waarvan één zaak niet ontvankelijk verklaard werd: Spiritual Human Yoga (veronderstelde illegale medische praktijken en verduisteren van gelden), de Boeddhistische groepering Oygen Kunzang Chöling (veronderstelde verduistering van geld) en de Scientology Kerk (veronderstelde overtredingen op de privacywet).

Ook Amerika maakt zich zorgen om de duizenden zinzoekers die buiten de veilige zone van erkende religies kamperen. In een verslag uit 2005 van de *U.S. Department of State*, het ministerie van buitenlandse zaken dat jaarlijks verslag uitbrengt over de mensenrechten in verschillende landen, is geweld tegen etnische en religieuze minderheden één van de gerapporteerde problemen. De bewuste sekte lijst van de parlementaire onderzoekscommissie is ook hier een struikelblok. Die heeft geen officiële status maar zorgt volgens het bureau voor Democratie, Mensenrechten en Arbeid nog steeds voor vooroordelen en beschuldigingen. De suggestie van 'gevaarlijke sekte' die van de lijst uitgaat, wordt sterk bekritiseerd.

KADERSTUK 3:

Wie zich met religie en spiritualiteit bezighoudt maar daar genezende handen of bovenaardse boodschappers voor gebruikt, moet niet veel doen om verdacht te zijn. Beschuldigingen van sektarisme en wantrouwige blikken genoeg, bewijzen niet.

De Universele Kerk van het Rijk van God

Wie geeft, ontvangt (als het maar geen kleingeld is)

Half acht, Carnotstraat, Antwerpen. Aan de deur van de oude Cinema Rubens staan enkele kerkgangers in stilte te wachten. De vorige gebedsdienst is nog bezig. Het Portugese gepreek van de pastoor is tot in de inkomhal te horen. Wanneer zijn stem stilvalt en de bezoekers opstaan, mogen we de zaal in. Mannen en vrouwen druppelen langzaam binnen. Jonge zwarte moeders komen aangewandeld met kleine dropjes op de arm of aan de hand. De Universele Kerk van het Rijk van God, *Igreja Universal do Reino de Deus*, is van oorsprong een Braziliaanse gemeenschap. De meeste aanhangers hier in België zijn Afrikanen en Portugezen, maar ook enkele blanke gezichten keren zich tot het levensgrote kruis vooraan in de cinemazaal. De dienst is in het Engels. De pastoor verwelkomt het volk en enkele minuten later start het gezoem en gebrom van biddende mensen. *“Oh Holy Father, you’re the one and only Father”* prevelt een vrouw, haar ogen gesloten en handen stevig gevouwen. Eén vrouw en een vijftal mannen dragen een piekfijn donkerblauw pak. Ze lopen tussen de rijen door en leggen af en toe hun handen op het hoofd van een biddende bezoeker. Vandaag wordt het *‘evil’*, het kwade bestreden. Wie lijdt onder de negatieve geesten in zijn hoofd, kan zich hier spiritueel laten ‘schoonmaken.’ Eén van de mannen neemt het hoofd van een jonge vrouw vast en leidt haar naar voor. De vrouw valt op haar knieën, schokt, slaakt af en toe een gesmoorde gil, terwijl de man met zijn handen op haar zwarte haar geconcentreerd blijft bidden en prevelen. Intussen lopen de anderen als in een treintje onder de opgeheven handen van de gekostumeerde gelovigen. *“This person must be freed! Come out in Jesus’ name!”*, roept de pastor door de microfoon. De man vooraan laat eindelijk het hoofd van de vrouw los, die vermoeid en half verdwaasd weer naar haar stoel schuift. Op het einde worden witte enveloppen uitgedeeld. Wie wil kan hierin zijn offer aan God brengen, in verhouding met de omvang van de vraag of wens die je zelf voor God hebt. Vijfhonderd of duizend – frank, hopelijk – je geeft al naargelang hoe groot je geloof is, maar *please*, smeekt de pastoor, breng géén kleingeld mee.

Miguel Braz, één van de mannen in het nette pak, is met zijn 26 jaar de jongste pastoor. Hij vraagt zich af waarom journalisten toch naar hún kerk komen. Zijn ze dan zo speciaal? Voor wie pagina 319 en verder in het rapport van de parlementaire onderzoekscommissie van 1997 gelezen heeft wel. De Braziliaanse kerk zou een

dekmantel zijn voor illegale drug- en wapenhandel, leden worden massaal geld afgetrosgeld voor wonderen die nooit plaatsvinden, en de leiders beweren ongeneeslijke ziektes als aids en kanker te kunnen genezen. Hoewel het hier vooral om beweringen van anonieme getuigen ging en de commissie zich nergens over het waarheidsgehalte ervan uitsprak, kreeg de pinkstergemeenschap zo de weinig aantrekkelijke naam van 'authentieke misdaadorganisatie'. Allerm minst gelukkig daarmee daagde ze in 1998 Kamervoorzitter Herman De Croo voor de rechtbank, met als belangrijkste eis een schadevergoeding van 20 miljoen oude Belgische frank. De rechtbank van eerste aanleg in Brussel verwierp de klacht in 2000, maar het Hof van Beroep dacht daar in 2005 anders over. Het verslag van de onderzoekscommissie zou onzorgvuldig zijn opgesteld en dit moest als een fout beoordeeld worden. De rechtbank kende een symbolische euro schadevergoeding toe aan de kerk en drie van haar bestuursleden. De Croo ging niet akkoord met het vonnis en de Kamer stapte naar het Hof van Cassatie. Op 2 juni 2006 bevestigde het Hof de absolute onschendbaarheid van parlementsleden en het parlement als instelling. De uitspraak van het Hof van Beroep dat de kamer zich in dit geval niet kan beroepen op de parlementaire onverantwoordelijkheid, wordt hiermee verbroken. Een echte overwinning is het voor de Universele Kerk dus niet geworden. Hoewel, sinds het proces en de bijbehorende geruchtenmolen zijn heel wat mensen uit nieuwsgierigheid een kijkje gaan nemen in de Carnotstraat. Potentiële kerkgangers voor Braz. "Wij vinden dat goed. Het maakt niet uit of er positief of negatief gesproken wordt, dát er gesproken wordt is al wat we willen. Publiciteit!"

Hoe waar of onwaar de beweringen in het commissierapport ook mogen wezen, er zijn bedenkingen te maken bij de Kerk. Zo zou volgens het rapport uit 1997 de huur van de oude cinemazaal maandelijks zo'n 5000 euro kosten. Niet weinig voor een kerk die vandaag, ruim negen jaar later, ongeveer 270 leden telt. Ook het oplossen van familiale, financiële en emotionele problemen – zelfs rechtszaken of lopende immigratieprocedures - in ruil voor het schenken van een som geld is op z'n minst ongewoon te noemen. "We worden inderdaad fel bekritiseerd voor onze offergave," geeft Braz toe. "Maar al wat we doen, is geïnspireerd op de bijbel. Je kan je geloof ook uiten op materieel vlak. *Wie geeft, ontvangt*'. Wanneer je je kan vrijmaken van het materiële is dat een teken van vertrouwen in God." 'Hoe groter je geloof is, hoe meer je schenkt', is de filosofie die tijdens het uitdelen van de enveloppen door de microfoon klinkt.

Braz, zelf ooit zwaar ziek geweest en naar eigen zeggen genezen '*door de waarheid die hier in de kerk gesproken wordt*', laat zijn kerk niet zomaar van sektarisme beschuldigen. "We gaan niet stilzitten en bidden tot God wanneer we aangevallen worden. We gaan de mensen laten zien wat we écht doen. Een ziekenhuis voor de geest, dat zijn we. We groeien nog altijd, elke dag komen er nieuwe mensen die zich aangesproken voelen. Onze pastoors nemen ook Nederlandse lessen. We zijn in dit land gekomen om Christus

te prediken tot de Belgen, niet tot anderstaligen. De omschakeling naar Nederlands in de vieringen gebeurt beetje bij beetje, maar dat is niet erg. Al wat goed is, vergt tijd.”

De Messiaskring of hoe het onbekende nog steeds angstig maakt

“We zijn dat niet meer gewend, stemmen horen. Al duizenden jaren niet meer. Onze omgeving ook niet: ofwel ben je zot, ofwel van de duivel bezeten. Mijn ouders stuurden een priester op mij af om mij te belesen, mijn familie dacht dat ik depressief was. Uiteindelijk werd het duidelijk wat het was: Hogere Leiding.”

Lut van de Velde, mama van vier kinderen, praat over haar ‘openstelling’, nu bijna vijftien jaar geleden. Ze noemt zichzelf helderhorend. “Op een dag hoor je een stem die niet je eigen innerlijke stem is. Het is een heel moeilijke zoektocht om uit te zoeken wie dat zijn, wat ze willen en waarom.” Een zware periode voor Lut, gepaard met veel angsten en eenzaamheid. “Mijn omgeving dacht dat ik gek was, wat ik zeker snap. Ik was zo vol van wat mij overkwam maar kon het met niemand delen. Niemand begreep me.” Lut voelde dat ze een moderne dienaar van de Heer moest zijn. “Mijn helderhorendheid trad in werking omdat men hierboven nieuwe inzichten voor de wereld wil doorgeven, met het oog op de Nieuwe Tijd die gaat aanbreken. De Hogere Wereld wil ons graag helpen om in ons leven verder te komen, al is het maar één stapje.” Ze geeft toe dat het termen zijn “waarmee je iemand kan doodslaan.”

“Van in het begin werd ik vreemd bekeken, absoluut. Ik moet wel zeggen dat ik vrij naïef was toen ik er aan begon. Welk wicht is zo onnozel om zichzelf ‘de Messias’ te noemen? De term is veel te zwaar beladen en vraagt gewoon om moeilijkheden.” Er kwam zoveel kritiek dat ze na tien jaar besloten heeft om de naam ‘Messiaskring’, zoals Van de groep die bij haar samenkwam doopte, niet meer in het openbaar te gebruiken. “Niet meer op folders, affiches of kalenders. Ook ons infoboekje ‘Messiasbericht’ - met een groot kruis op de voorkant – was eigenlijk vragen om miserie.”

Samen met partner Jan organiseert Van de Velde cursussen en workshops rond bewustwording en nieuwe mystiek. Wat ooit begon in de huiskamer is nu een vzw. “Veel mensen gaan op zoek naar spiritualiteit. Je kan even stil gaan zitten, yoga doen en helemaal tot rust komen, maar om dat te doen heb je geen enkele verbinding nodig met een hoger wezen. Je moet je engelbewaarder niet doodgraag zien, of je moet geen *fan* zijn van Maria. In de mystiek heb je wél een persoonsgebonden relatie met God en de wereld. Wij zijn één van de weinige organisaties die de twee aanbieden. Voor elk wat wils.” In de ogen van Van de Velde draait allemaal om bewustwording. “Even durven stilstaan bij de manier waarop je praat, waarop je denkt en handelt. Dat bepaalt onze onmiddellijke omgeving. Hoe positiever we gaan denken over onszelf en de wereld, hoe positiever de

zaken naar ons toe zullen komen. Door bewuster met alles om te gaan creëer je een nieuwe leefwereld.” De overgave aan een hoger principe kan volgens Van de Velde je hele leven veranderen. Dat principe hoeft niet altijd Christus te zijn. “Afgescheiden wereldgodsdiensten zijn stilaan aan het verdwijnen. Het is één *potpourri* aan het worden. Je shopt wat in het rond en haalt overal het beste uit. Dat is de toekomst denk ik: een soort universele religie. Al zullen grote figuren zoals Jezus en Boeddha altijd blijven bestaan.”

In de hele wereld zijn er mediums als Van de Velde die volle zalen lokken met hun boodschappen. Aan dat commerciële en sensationele spel circus wil Van de Velde niet meedoen. “Soortgelijke leerstof komt naar beneden in de meest ongelooflijke verpakkingen. Hoe fantastischer het oogt, hoe meer het aanslaat. Wij proberen dat te vermijden, maar daardoor klinkt het vrij droog en blijft het publiek weg. Voor een stuk een probleem voor onze portemonnee, maar we willen integer blijven. Dat is soms niet eenvoudig. Je laat je gauw meeslepen door wat de markt wil.”

De roeping die Van de Velde voelt is niet altijd gemakkelijk te dragen. “Als ik een verschijning van Boeddha of Maria zie, zeg ik het al niet meer. Dan is het weer van *‘Van de Velde heeft boeddha gezien’*. Dat gerucht gaat een eigen leven leiden. Je moest eens weten wat voor dingen ze zeggen over mij.” Verdacht worden van sektarische ontsparingen is Van de Velde niet vreemd.

“We zijn nooit rechtstreeks in aanraking gekomen met de parlementaire onderzoekscommissie, maar er is wel onderzoek verricht naar ons doen en laten. Tijdens onze bijeenkomsten in 1995 en 1996 droeg iedereen witte kleren. Die bijeenkomsten waren om de Hemel te eren, en die Hemel vroeg ons om ‘licht en sober’ gekleed te gaan. Je kan het je wel voorstellen: een hele straat vol auto’s waar witte mensen uit stappen. Natuurlijk gingen de gordijntjes van de burens opzij. Aan de kant stonden mannen in regenjas – typische BOB’ers – toe te kijken. Rond die periode heerste er heel veel angst rond die dingen. Achteraf belde de commissaris mij op. Ze hadden alles bestudeerd, zei hij, en wat we zeiden was vernieuwend en zat goed in elkaar. Alleen de manier waarop we het brachten kon aanstoot geven. Hij raadde ons aan om ‘gewone taal’ te gebruiken en niet meer zo extravagant naar buiten te komen.”

De organisatie van Van de Velde is voorzichtig in alles wat ze doet. Een verkeerde indruk is snel gemaakt. “Er is geen uniform, lidgeld of meester mee gemoeid. We vragen zo weinig voor onze meditatiezittingen dat we onze organisatie bijna niet rechtop kunnen houden. Ergens kunnen we niet anders, want als we meer gaan vragen wordt het al snel als verdacht beschouwd.” Voor Van de Velde is het allemaal een kwestie van bevattings. “Angst is een slechte raadgever. Heel wat mensen die voor het eerst op onze site komen, reageren bang. *‘Daar komen we niet aan!’* Terwijl bezoekers die een lange esoterische opleiding achter de rug hebben, vaak denken: dat is het.”

Dankzij haar roeping ervaart Van de Velde haar leven als iets dat de moeite waard is. “Ik heb een rijk leven, en vermoed dat de Hemel daar toch voor een stuk tussen zit.”

Sahaja Yoga in België

De koele bries van Shri Mataji

Shri Mataji Nirmala Devi, de Indische vrouw die van Sahaja Yoga haar levenswerk maakte, heeft ook in ons land volgelingen. De spirituele wind die ze willen uitademen waait echter niet altijd even gunstig. De yogi's voelen zich gediscrimineerd door de stempel van sekte en de katholieke macht.

Op het grote blauwe tapijt staan een twintigtal stoelen. Een zak vol kussens wordt binnengedragen en uitgedeeld aan de cursisten. Hippe laarzen, stoere sneakers en fijne ballerina's vliegen uit. Twee vrouwen zitten te kletsen, hun voeten netjes op het kussentje onder hun stoel. Wie geen stoel heeft gebruikt het kussen om de harde ondergrond de komende twee uur net iets zachter te maken. Een doek met het 'subtiële systeem' van *chakras* - energiepunten in ons lichaam - wordt aan de zijkant omhoog gehangen. De foto van Shri Mataji, een lachende vrouw met de typische rode bindi op het voorhoofd, staat netjes op een tafel, tussen een kaars en een rokend wierookstokje in. De benedenruimte van de parochiezaal is niet meteen wat je een aangename meditatieomgeving zou noemen. De ruimte is kil en kaal, met een onafgewerkt plafond en weinig gezellige TL-lampen. Twee kleine raampjes waardoor je wat buitenlucht kan voelen maar niet zien, bieden een magere troost.

"Sorry, één keer per maand vliegen we de kelder in." Lynn excuseert zich voor de ietwat onaangename locatie. De jonge vrouw leerde Sahaja Yoga drie jaar geleden kennen tijdens haar studententijd in Leuven, en geeft nu af en toe presentaties over de technieken van Shri Mataji. Vandaag zal ze het over 'de oceaan van illusies' hebben die je moet overwinnen om tot een hoger bewustzijn te komen. De laptop staat al klaar voor de powerpointpresentatie, maar eerst is er meditatie. De cursisten sluiten de ogen, reichten hun rug en leggen hun handen met de palm naar boven op hun knieën, klaar om de koele bries door hun vingers te voelen stromen. Een kale man die vooraan op de grond zit, leidt de meditatie. Hij praat over spirits en chakra's, overdreven vormen van ego's en natuurlijk Shri Mataji. Tussen zijn woorden en aanwijzingen door is het minutenlang stil. In de parketzaal boven de kelder wordt op up-tempo muziek flink aan de buik-en bilspieren gewerkt. De beats dringen vrolijk door tot beneden, maar iedereen mediteert onverstoort verder. "We brengen nu onze rechterarm als een schouwtje naar omhoog." Een vrouw gluurt stiekem door haar oogleden en volgt snel de dame naast haar. De man vooraan heft een lied aan en iedereen valt in. Daarna is het opnieuw

muisstil – op de aerobicsmuziek, de voetstappen op de trap en de tsjirpende vogels buiten na.

Bijna twintig minuten later is de meditatie afgelopen. “Dan zeggen we nu samen het Onze Vader”, vraagt de man tot slot aan de deelnemers. En dat doen ze.

Heilige wind

René en Julie zijn blij dat er eens iemand naar hun verhaal luistert. De twee Sahaja yogi's zijn de achterdocht en de beschuldigingen van sektarisme meer dan beu. “We worden voorgesteld alsof we allemaal blinde volgelingen zijn die doen wat zij zegt.” ‘Zij’ is Shri Mataji Nirvala Devi, de Indische vrouw die wereldwijd erkenning krijgt voor de yogamethode die ze in 1970 ontwikkeld heeft. In meer dan honderd landen vinden mensen verlichting dankzij de Sahaja Yoga van Shri Mataji, ‘heilige moeder.’ Die dame, zoals René haar haast teder noemt, heeft niet alleen de theorie over spiritualiteit, ze kan haar ook laten voelen. Om dat uit te leggen wil René eerst het verschil duidelijk maken tussen geloof, religie en spiritualiteit, drie termen die in het hele debat al te vaak door elkaar gehaald worden.

“Geloof draait om een mentaal concept van een hoger wezen, zoals geloof in God. Religie is iets fundamenteels, iets dat gebeurt in de mens wanneer hij herverbonden wordt met dat hoger wezen. Spiritualiteit dan is het waaien van de wind, van de adem die door de mens blaast tijdens die verbinding. Je kan in eender wat geloven, maar die heilige geest, die *spiritus*, zit in elke mens. Dat is geen flauwekul, maar iets dat zo is en door de geschiedenis heen in alle culturen beschreven staat. Alle grote figuren spreken over die wind.”

De ‘koele bries’ is de kern van Sahaja Yoga. Wie de handen naar Shri Mataji uitsteekt, voelt de wind door zich stromen, zelfs vanuit een foto. “In het begin voel je de wind heel subtiel waaien. Door te mediteren kom je er dieper mee in contact. Daar gaat Sahaja Yoga over. Het is geen geloof: het is het ervaren van de wind die de essentie is van spiritualiteit. In de katholieke kerk zeg je ‘ik ben een christen’ en dan ben je een christen. Bij ons moet je het *voelen* om het te zijn.”

Strijd tegen stigma

De koele bries van Shri Mataji doet meer stof opwaaien dan de yogi's willen. “Er wordt ons verweten dat we Shri Mataji aanbidden. Dat is juist, we hebben een bijzonder respect voor haar, maar dat voelen we voor iedereen die die coëfficiënt heeft. Elke persoon waaruit die wind waait is voor ons een heilige – of het nu die dame is, Christus of Mohammed, gelijk wie. Het is niet het lichaam dat we bewonderen, wel de essentie die er uit straalt.”

De leden van Sahaja Yoga willen niets liever dan iedereen ‘de heilige wind’ te laten voelen, maar hun enthousiasme wordt overschaduwed door het etiket van ‘sekte’,

opgekleefd door de parlementaire onderzoekscommissie uit 1997. De commissie, die zich naar aanleiding van de zelfmoorden in de sekte van de Zonnetempel - onder leiding van een Belg - over de sekteproblematiek gebogen had, publiceerde in haar verslag een lijst van 189 groeperingen waarover tijdens de vergaderingen gesproken was. Hoewel in de inleiding van het rapport duidelijk staat vermeld dat de bewegingen die genoemd worden niet noodzakelijk gevaarlijke bewegingen zijn, doopte de pers de tabel al snel om tot 'de sektelijst.'

"De lijst was zagezegd geen lijst, maar de suggestie was er en vanaf dan ben je gebrandmerkt. Tegen de enorme impact van die stigmatisering sta je machteloos", zucht René. Net als andere niet-erkende religies of spirituele groeperingen zoals de Raëliaanse beweging, Getuigen van Jehova en de Scientology Kerk voelde Sahaja Yoga zich gediscrimineerd. Hun plaats op de 'sektelijst' hangt als een grijze wolk over de organisatie. Buitenstaanders worden afgeschrikt en het huren van zalen voor bijeenkomsten gaat soms erg moeilijk. Volgens Julie gaat het er niet op beteren. Senatoren Jeannine Leduc (VLD), Staf Nimmegeers (sp.a-Spirit) – eveneens priester - en Luc Willems (VLD) dienden in juli 2005 een wetsvoorstel in dat de 'mentale destabilisatie' van personen en het misbruik van personen in een verzwakte positie strafbaar stelt. "Uit goede bedoelingen natuurlijk", klinkt het ironisch bij Julie. Als de wet er door komt, zullen er onder andere straffen uitgesproken kunnen worden tegen het schenden van de rechten van de mens "*door zijn goedgegelovigheid uit te buiten om hem zo te overtuigen van het bestaan van valse ondernemingen, van een denkbeeldige macht of van het zich voordoen van niet-bestaande gebeurtenissen*". René kan het niet begrijpen. "Een wetsvoorstel – mee ingediend door een priester – dat spreekt over een 'denkbeeldige macht', nota bene de basis van de katholieke kerk?" Ook Julie heeft er moeite mee. "Als ik zeg dat ik een koele bries voel, ben ik dan goedgegelovig omdat ik écht iets voel?"

"De klassieke kritiek is: je wordt gehypnotiseerd", zegt René. "Kijk, ikzelf was en ben nog steeds een kritisch persoon. Jarenlang ben ik heel geboeid geweest door de theorie van Sahaja Yoga, maar ik dacht altijd dat ik het mij allemaal maar voorstelde wanneer ik iets voelde. Als je dan na twintig jaar zoveel mensen bent tegengekomen die precies hetzelfde als jij ervaren, móet je wel aannemen dat er iets aan de hand is."

Risicovolle organisatie

Een stigma raak je niet snel kwijt, ondervinden de volgelingen van Shri Mataji. In oktober 2000 wordt een bijeenkomst van Sahaja Yoga in het cultureel centrum van Sint-Pieters-Woluwe op het laatste moment verboden door eerste schepen en parlementarier Erik Vanweddigen. Vanweddigen, toen waarnemend burgemeester, hoort dat de beweging door een parlementaire commissie als sekte geboekstaafd staat en blaast de hele zaak enkele uren voor aanvang af. Politieagenten versperren de toegang, de ruim

driehonderd sympathisanten blijven op straat staan. “Contractbreuk!” roept Sahaja Yoga-voorzitter Bernard Cuvellier, en eist een schadevergoeding.

De afdeling van Sahaja Yoga in Gent, waar René en Julie deel van uitmaken, doet in september 2004 een aanvraag tot hernieuwing van de huurovereenkomst die ze met de Stedelijke Jeugddienst heeft. De aanvraag wordt goedgekeurd, tot er plots toch een ‘njet’ komt. Gentse schepen voor Sociale Zaken Martine De Regge was niet overtuigd van de integriteit van de organisatie, en richt zich tot het Info-en Adviescentrum inzake schadelijke sektarische organisaties (Iacso) voor een ‘dringend advies.’ Het Centrum, dat is opgericht in de nasleep van de parlementaire onderzoekscommissie in 1997, begint aan enkele maanden van opzoekwerk en interviews. ‘Een risicovolle organisatie’ besluit het Iacso in maart 2005. De stad weigert hierop definitief onderdak te geven aan de vzw Sahaja Yoga, die zonder aarzelen een proces aanspant.

Het advies is niet mals voor de yogi’s en hun ‘moeder’ Nirmala Devi. De wijze waarop Sahaja Yoga zichzelf presenteert in haar wervingscampagnes zou misleidend zijn en een risico inhouden voor een niet-geïnformeerd publiek. Aanhangers worden geleidelijk aan tot volledige devotie van Shri Mataji Nirmala Devi gebracht. Voor wie een groot engagement aangaat binnen de groep bestaan reële risico’s: kinderen worden gescheiden van hun ouders en naar scholen in het buitenland gestuurd, het gezag van Nirmala Devi dient om xenofobe of antisemitische uitspraken te verspreiden, de keuze van een partner ligt in handen van een derde die absolute autoriteit uitoefent en de Westerse samenleving wordt samen met al wat buiten de organisatie valt als negatief of verwerpelijk beschouwd.

Voor de formulering van het advies baseerde het Iacso zich op eigen onderzoek van literatuur en op een gesprek met drie leden van de geviseerde beweging, door de voorzitter aangeduid als vertegenwoordigers. “Eén grote apentruc”, beweert René kwaad. “Pro forma moet het Centrum ons horen, maar ze hebben er helemaal geen rekening mee gehouden. De drie afgevaardigden mochten geen vragen stellen, alleen maar antwoorden. Er werd geen nota van genomen, er was geen agenda, niets. Van wat ze gezegd hebben is niets in het advies opgenomen.” Julie valt hem bij. “In Zwitserland had een yogikoppel hun kinderen naar een yogischool in India gestuurd, waarop de grootouders klacht indienden. De Zwitsers waren zo intelligent en eerlijk om die kinderen te laten onderzoeken door neutrale psychologen, en de rapporten waren heel positief. Dat waren gelukkige en evenwichtige kinderen. De Zwitsers hebben dat allemaal netjes afgehandeld en gezegd ‘sorry, we waren fout’. En Zwitserland is nu toch geen *apenland* hé. We hebben die rapporten afgegeven aan het Iacso, maar nergens in het advies wordt er iets van vermeld.”

Hayat Ait Chaoura, analiste bij het Iacso, verdedigt het advies. “Het is een terecht en waardevol advies, en heel genuanceerd. Er wordt duidelijk onderscheid gemaakt tussen gewone leden die dat type meditatie beschouwen als relaxatietechniek, en leden die zich

verder engageren, met alle risico's vandien. Vanuit juridisch standpunt kon het hier en daar misschien anders geformuleerd worden, maar daar zal de rechter over oordelen."

Volgens Sahaja Yoga is het trouwens het Iacso zelf dat de bal aan het rollen gebracht heeft. In een email van een toenmalige medewerker van schepen De Regge aan de ombudsvrouw van de stad Gent wordt gesproken van een advies dat er kwam "*nadat het Iacso de Jeugddienst telefonisch had gecontacteerd met de mededeling dat het hier om een sectaire beweging gaat*". In het Iacso ontkennen ze de 'heksenjacht' en wordt er van een misverstand gesproken. Een medewerker van het Iacso die in Gent woont, zag op een affiche dat Sahaja Yoga lessen zou geven in een lokaal van de Jeugddienst. Die persoon was op dat ogenblik met vakantie, en heeft als inwoner van Gent de Jeugddienst gecontacteerd om meer uitleg te vragen. Er is toen nooit sprake geweest van een 'gevaarlijke sekte', wel van een 'controversiële organisatie. "De semantiek op dit domein is bijzonder ingewikkeld," weet Ait Chaoura. "Je moet echt op je woorden letten want alles kan verkeerd begrepen worden."

Zelfs al zou het Iacso de stad Gent uit eigen beweging een advies geven, zou dat nog niet verkeerd zijn, zegt Ait Chaoura. "Wij *mogen* proactief werken. We doen dat niet veel omdat zoiets veel vragen oproept, maar juridisch gezien doen wij niets fout als we adviezen formuleren op eigen initiatief."

In de top tien

Volgens Sahaja Yoga treedt het Centrum met het advies aan de stad Gent zijn eigen oprichtingsstatuten met de voeten. "In de beginselverklaring van het Iacso staat dat het advies mag geven over het *verschijnsel* van de schadelijke sektarische *organisaties* – duidelijk meervoud – en in het bijzonder over het *beleid* van de strijd tegen deze organisaties. Dit advies gaat expliciet over Sahaja Yoga alleen."

In de ogen van René creëert het Iacso op deze manier een 'verborgen lijst'. "Alle adviezen die ze geven vormen samen een lijst. Het is intrinsiek oneerlijk." René doet moeite om zich niet op te winden. "Weet je wat voor de leden van de commissie een criterium is om na te gaan of een beweging gevaarlijk is of niet? Ze gaan er van uit dat elke vraag om informatie – zelfs al komt het van studenten die een eindwerk maken - een zweem van 'verdacht-zijn' inhoudt. In hun statistieken klasseren ze bewegingen al naargelang er vraag naar is. Absurd, maar zo is het. Elke aanvraag of klacht, al dan niet gegrond, is een bewijs van gevaarlijkheid. Zo worden we steeds gevaarlijker en gevaarlijker!" René en Julie vinden het zo absurd dat ze er om moeten lachen, maar kunnen niet genoeg benadrukken hoe oneerlijk ze die werkwijze vinden. "Een vraag om informatie zou op geen enkele manier mogen bijdragen tot een oordeel. Mochten ze dit criterium toepassen op de katholieke kerk, zou de bevolking gewaarschuwd moeten worden om kinderen niet alleen te laten met priesters. Als je kijkt hoeveel misbruik er

plaatsvindt! Dat zijn niet gewoon klachten, maar bewezen schadegevallen. Dat wordt dan weer niet als verdacht beschouwd.”

Het Iacso raadde de organisatie van Sahaja Yoga af om in beroep te gaan tegen het advies. “Het zou hen alleen nog meer negatieve publiciteit bezorgen”, verklaart Ait Chaoura van het Iacso. “We weten dat,” zegt René, “maar spelen het spel toch mee. Door het proces komen we in de krant, geven we mensen aanleiding tot het stellen van vragen en stijgen we in de ‘top tien’ van de gevaarlijke sekten. Ach, je kan bijna niet winnen.”

In de klacht die Sahaja Yoga neerlegde tegen de Belgische staat – het Iacso heeft geen rechtspersoonlijkheid – wordt de verwijdering van het advies op de website van het Centrum geëist. De groep zou niet alleen schade opgelopen hebben door het advies zelf, maar ook door de publiekmaking ervan. René wijst erop dat het Iacso in de fout is gegaan door Sahaja Yoga zelf niet op de hoogte te brengen van de publicatie. Ait Chaoura betwist dat. “Het Iacso is hier in zijn recht. Een advies is altijd publiek, tenzij de aanvrager of het Centrum zelf bezwaar maakt.” In het eerste verslag van het Centrum uit 2000, waarin ook het wettelijke kader en de werking van het Centrum in detail uiteengezet wordt, staat zwart op wit dat de adviezen openbaar zijn, ‘behoudens een behoorlijk gemotiveerde andersluidende beslissing van het Centrum.’

Katholieke voorzitter

Voorzitter van het Iacso ten tijde van het advies aan de stad Gent was Adelbert Denaux, katholiek priester en professor aan de faculteit Godsdienstwetenschappen in Leuven.

“Vanuit een katholieke organisatie kijken naar al wat sektarisch is en dan in een officieel, zogenaamd neutraal overheidsorgaan, functioneren als voorzitter, is hoogstens ongepast”, haalt René uit. “Hij kan onmogelijk neutraal zijn. Bovendien druist ons idee van de heilige spirit volledig in tegen dat van de heer Denaux. In de katholieke kerk is de heilige geest een mysterie dat voor de mens onbereikbaar is. Wij zeggen precies het omgekeerde, namelijk dat die heilige geest in de mens zit en dat iedereen hem kan kennen. Dat Shri Mataji een manifestatie is van die geest omdat het zo fenomenaal door haar waait, is de reinste ketterij in de ogen van meneer Denaux.”

Denaux zelf relateert en nuanceert zijn voorzitterschap bij het Iacso. “Dat ik niet onpartijdig zou zijn is een bezwaar dat ook andere mensen maken, zelfs leden van de commissie zelf. Mijn antwoord daarop is het volgende: ik ben niet gekozen tot voorzitter omdat ik katholiek of priester ben, maar omdat ik al 25 jaar deskundige ben op dat domein. Ik was daar vanuit mijn academische achtergrond.”

Een absoluut neutrale houding bestaat trouwens niet volgens Denaux. “Iedereen heeft een eigen filosofische of ideologische achtergrond. Wie zegt dat iemand die religieus is niet in staat is om te oordelen over religieuze deviaties, is zelf ideologisch aan het redeneren. Ook vrijzinnigen zijn niet altijd de geschikte personen voor zo’n commissie. Zij vinden

dat elke religie gevaarlijk is en aanleiding geeft tot geweld en agressie. De enige juiste houding is dat men met een open geest probeert te luisteren naar alle betrokken instanties. Ik geloof in de dialoog en het uitwisselen van ervaringen. Als iemand het sekteprobleem wil aangrijpen om zijn stelling door te drukken, zeg ik neen.”

Flipdozen

België is nog steeds veel te kortzichtig op het gebied van geloof en spiritualiteit, meent Julie. “Al wat afwijkt van de grote godsdiensten is per definitie verdacht. Kritische mensen die verder willen graven dan de katholieke kerk kunnen dat nog altijd niet. Zoals in de Middeleeuwen, als ik het zo straf mag zeggen. In onze grondwet staat dat je gelijk wat mag doen – je mag geloven dat dit glas water God is – maar in de praktijk ben je meteen verdacht als je niet mee stapt.” Een heel onvolwassen kijk op spiritualiteit, betreurt Julie. “Sinds die zelfmoorden in de Zonnetempel zijn mensen nog altijd zeer angstig. Ja, je hebt *flipdozen* in de spiritualiteit, maar zoveel meer mensen zijn dat niet.” “Wat wij zouden willen is een wetenschappelijk orgaan – zonder priesters - dat neutraal kan oordelen”, vervolgt René. “Door sociologische en antropologische studies kan men nagaan hoe mensen functioneren binnen hun geloof, hun religie of overtuiging. Pas dan kan men conclusies trekken over de gevaarlijkheid ervan.” Ook de erkende geloofssystemen zouden onder diezelfde criteria moeten vallen, want alleen dan is het volgens René een eerlijk systeem. “Ze mogen niet in hun ivoren toren blijven zitten. De aandacht van misdaden van grote religies wordt op die manier weggetrokken naar kleinere bewegingen.”

Dat er ergens controle nodig is, begrijpen René en Julie. “Gezonde scepsis is nodig,” zegt René, “want er is er heel wat pseudo-spiritualiteit. We zijn voorstander van een onderzoek naar eventuele referentiecriteriën om spiritualiteit écht te definiëren. Het Iacso schenkt hier totaal geen aandacht aan, maar gaat alleen voort op klachten – er hoeven zelfs geen bewijzen te zijn – om schadelijkheid te suggereren.”

Om verdachtmakingen te vermijden willen de yogi's open kaart spelen met het Centrum. Van in het begin heeft Sahaja Yoga zoveel mogelijk informatie over zijn organisatie aan het Iacso doorgegeven, maar net die houding voedt soms de twijfel van het Iacso. “Hoe harder we zeggen dat we ‘normaal’ zijn, hoe meer ze daar denken van niet”, zucht Julie. “Sahaja Yoga is heel actief bezig zichzelf te beschermen”, legt Ait Chaoura van het Iacso uit. “Ze overstelpen ons met informatie. Toen het Centrum pas bestond, heeft de groep ook vaak ‘verdoken’ aanvragen gedaan. Leden kwamen zelf informatie over hun eigen organisatie aanvragen. Achteraf kregen we boze brieven waarin ze schreven ‘hoe durven jullie tegen persoon X zoiets te zeggen over onze organisatie?’ Ze zijn één van de groepen die nogal aanvallend zijn.”

Volgens Julie is de manier waarop mensen in ons land bezig zijn met de sekteproblematiek niet in verhouding met wat er werkelijk gebeurt. “De overheid blijft zich er maar mee bezig houden, terwijl er niets gebeurt.”

“Bekijk alle slachtoffers van sekten sinds de zelfmoorden midden jaren ‘90 eens tegen de achtergrond van andere schadelijkheid in onze Westerse samenleving”, klinkt het bij René. “Verkeersdoden, drugsdoden, doden door roken en alcohol: dat zijn er massaal veel meer. Toch blijft de overheid erop doorbomen alsof er iets aan de hand is en ze de mensen moeten beschermen. Voorvallen met sekten vergroot men uit, terwijl slachtoffers van de katholieke kerk worden verzwegen. Verkrachte kinderen mogen dan niet dood zijn, hun leven is evengoed om zeep.” René schudt het hoofd. “We zijn nu al 23 jaar bezig in België, en van beginsaf aan suggereren ze dat we gevaarlijk zijn en dat Shri Mataji zich zou verrijken door de yogi’s. Wel, er zijn nog nergens slachtoffers gevallen en ik heb nog altijd al mijn geld. Waar blijft het gevaar?”

De fictieve namen René en Julie beschermen de privacy.

KADERSTUK 1:

“Yoga sluit in, Sahaja Yoga uit”

Belgische Yogafederatie wil niets te maken hebben met Sahaja Yoga

De Yogafederatie van Nederlandstaligen in België, die instituten voor opleidingen tot yogadocent erkent, distantieert zich volledig van Sahaja Yoga. De organisatie is door de Federatie niet erkend, en als het aan haar ligt, zal dat ook nooit gebeuren. “Ze voldoet op geen enkele manier aan de voorwaarden”, klinkt het. De Belgische Yogafederatie wil niets te maken hebben met ‘die sekte’, terwijl zij op haar beurt door de Sahaja yogi’s verweten wordt allesbehalve aan authentieke yoga te doen.

“Ik begrijp dat de Yogafederatie ons verdacht vindt”, zegt René van Sahaja Yoga. “Zij hebben hun eigen erkende structuren, en al wat daarbuiten valt wordt beschouwd als onkundig.” Het maakt René niet uit wat ze van hem en zijn yoga denken. “Ik erken hen niet op het gebied van spiritualiteit. Ik weet wat yoga écht is, terwijl zij er aan voorbij gaan.”

Bij Herman Seymus, voorzitter van de Belgische Yogafederatie, klinkt net hetzelfde over Sahaja Yoga. “Voor ons is dat geen yoga.” Seymus gaat nog een stap verder en noemt de beweging ronduit een gevaarlijke sekte. “Yoga is verenigen, hervinden wat ons allemaal met elkaar verbindt. Iedere yogi die weet waarover het gaat streeft naar een uitschakeling van het besef ‘afzonderlijk’. Yoga sluit in, terwijl Sahaja Yoga uitsluit. Shri Mataji is voor hen de enige die weet wat yoga is. Zij is de goddelijke moeder die de waarheid spreekt, alle anderen zijn naïeve dwazen. Zo’n exclusiviteitscontract hoort niet thuis in yoga.”

Het advies van het Iacso aan de stad Gent vindt de Yogafederatie volledig gerechtvaardigd. “Alle elementen die ik zelf als ‘insider’ verzameld heb, kloppen met wat het Iacso zegt. Ik heb gearrangeerde huwelijken gezien en kinderen die naar internaten in Rome gestuurd worden, weg van hun familie. Net als de fanatieke islam vinden ze de maatschappij verdorven. Wie contact heeft met de buitenwereld moet regelmatig zuiveringsrituelen ondergaan. Ze hebben zelfs technieken om aan te voelen wie ‘bezeten’ is. Hekserij is het.”

“Als de heer Seymus na jaren van ‘insider’ te zijn geweest de boodschap van goedheid, liefde en zuiverheid niet begrepen heeft dan zegt dat meer over hemzelf dan over Sahaja Yoga”, kaatst René terug. “Zijn reactie is echter geen uitzondering. Kijk, iedereen kan Sahaja Yoga beginnen, maar niet iedereen kan even diep gaan. Dominantie, innerlijke stress, agressie en frustraties verhinderen personen zoals de heer Seymus om enige diepte in de meditatie te bereiken. De tijd die ze geïnvesteerd hebben is zonder resultaat. Zij

worden daar soms heel boos over, en boze mensen vinden altijd wel een stok om mee te slaan. In plaats van anderen het mooie te gunnen, proberen ze het te vernietigen.”

KADERSTUK 2:

Het wonderlijke lot van Shri Mataji Nirmala Devi

Nirmala Devi wordt op 21 maart 1923 geboren in Chindwara in India. Ze groeit op in een welvarende christelijke familie en ontdekt al vroeg haar spirituele kwaliteiten. Na de middelbare school gaat ze geneeskunde en psychologie studeren, maar haar studies worden onderbroken door de Indische onafhankelijkheidsstrijd waar ze samen met haar familie intensief aan deelneemt. Nirmala Devi werpt zich op als één van de leiders van de studentenbeweging, haar vader wordt bij de onafhankelijkheid het eerste verkozen christelijke lid van het nieuwe Indische parlement. In 1947 trouwt ze met een hoge ambtenaar waarmee ze twee dochters krijgt. Aan het eind van de jaren '60, wanneer haar dochters volwassen en gehuwd zijn, verdiept ze zich intensief in de spiritualiteit. In de nacht van 5 mei 1970 trekt ze zich terug op het strand om er de hele nacht te mediteren. Bij zonsopgang kan ze de zevende *chakra*, de kruinchakra – in de yoga het hoogste energiepunt in ons lichaam – openen, de laatste stap in de spirituele evolutie van de mens. Vanaf dat moment begint ze oefeningen in zelfrealisatie te geven aan al wie daar naar verlangt, en al snel breidt haar techniek zich uit over heel India. Wanneer ze kort daarna met haar man naar Londen verhuist, vindt Sahaja Yoga ook de weg naar Europa en de Verenigde Staten. Nirmala Devi wordt door mensen over de hele wereld beschouwd als ‘Shri Mataji’, wat ‘heilige moeder’ of ‘moedergodin’ betekent. Ook internationaal wordt het spirituele werk van Nirmala Devi erkent. In de jaren '90 wordt ze vier jaar op rij door de Verenigde Naties uitgenodigd om te spreken over wereldvrede. In 1995 is ze gastspreker op de vierde Wereldconferentie voor Vrouwen, en in 1997 wordt ze genomineerd voor de Nobelprijs voor de vrede. Vandaag is Shri Mataji 83 jaar, overgrootmoeder en nog steeds een inspiratiebron voor duizenden mensen.

KADERSTUK 3:

Iacso in kort geding veroordeeld Sahaja Yoga zet eerste stap naar eerherstel

Op maandag 12 juni deed het Hof van Beroep in Brussel uitspraak over het kort geding dat vzw Sahaja Yoga ingesteld had tegen de Belgische Staat, die aansprakelijk is voor de handelingen van het Info-en Adviescentrum inzake schadelijke sektarische organisaties (Iacso). Sahaja Yoga startte deze procedure naar aanleiding van het advies van het Iacso aan de stad Gent, waarin Sahaja Yoga voorgesteld werd als een 'risicovolle organisatie.' De rechter heeft nu geconcludeerd dat het advies van het Iacso, dat openlijk op de website van het Centrum te raadplegen is, te kort schiet inzake objectiviteit en aangepast moet worden. De rechter oordeelde dat nergens aangegeven wordt op welke manier de aanknopingspunten waarrond het Iacso zijn advies opgebouwd heeft als schadelijk in de zin van de wet kunnen worden bestempeld. De rechter wijst het Centrum ook terecht voor het feit dat de tekst van het advies nergens melding maakt van de tegenwerpingen van de leden van Sahaja Yoga die tijdens het onderzoek gehoord werden. Het Centrum mag niet meer suggereren dat de spirituele groepering gevaarlijk zou zijn zonder dat het daarvoor bewijzen heeft. Vermits er alleen maar veronderstellingen en geen feiten zijn, moet het Iacso nu bij elke suggestie van gevaar expliciet vermelden dat dit geenszins betekent dat Sahaja Yoga een sekte is, en zeker niet dat Sahaja Yoga een gevaarlijke organisatie zou zijn. Bovendien moet het advies vermelden dat het Iacso hiervoor door het Hof van Beroep veroordeeld werd, en moet het Centrum het arrest bekend maken op zijn website en aan iedereen die het jaarrapport 2004 gekregen heeft. Het Iacso moet ook opdraaien voor de kosten van het geding in eerste aanleg en de kosten in beroep.

Voor René, al 23 jaar bezig met Sahaja Yoga, is de uitspraak van de rechter beter dan hij ooit had kunnen denken. "Het vonnis schrijft geschiedenis op het vlak van de vrijheid van geloofsovertuiging", reageert hij gelukkig. "Dit arrest zal het spirituele landschap in België ingrijpend doen veranderen. Vanaf nu zullen alle organisaties die door het Iacso worden aangepakt hun recht opeisen op basis van deze uitspraak."

Sahaja Yoga heeft ook een rechtszaak ten gronde aangespannen tegen het advies, waarin elke letter in vraag gesteld zal worden. "Dit zal de werkwijze van het Iacso in vraag stellen, en je zal zien dat het heel wat stof zal doen opwaaien. We gaan door tot we volledig eerherstel krijgen." Het is nog niet bekend of het Iacso naar het Hof van Cassatie zal stappen. "Ofwel worden ze opener, erkennen ze hun grove fouten en doen ze hun job op een correcte manier," zegt René, "ofwel spelen ze het vuil en proberen ze een politiek geforceerde uitspraak in cassatie af te dwingen. Het wordt nog spannend."

Voor René is het vonnis een stap naar een gerechtigheid die er voor zorgt dat de naam van eerbare burgers niet zomaar besmeurd kan worden omdat ze een afwijkende overtuiging hebben. “Eindelijk zullen we naar buiten kunnen komen met de essentie van de leer van Shri Mataji: liefde, liefde en nog eens liefde.”

Van stretchen tot meditatie: yoga heeft in het Westen vele gezichten

Wil de ware yoga nu opstaan

“Het Westen wou aan yoga doen maar men is beginnen turnen”, klinkt het vaak uit de mond van een yogi. Echte yoga is meer dan de zonnegroet of je armen en benen in een knoop leggen.

“Yoga draait niet om op je hoofd leren staan, wél op je beide voeten.” Zo reageert yogaleraar Victor op het verkeerde beeld van heel wat ‘leken’ die yoga zien als een ideaal middel om soepel te blijven. Dat kan, zegt hij, maar dat is geen ware yoga. Een echte yogi leert goede en minder goede momenten te ervaren zonder aan het wankelen te gaan. Wie yoga volgt alleen maar volgt om lenig of ontspannen te worden, gaat voor veel yogi’s voorbij aan wat yoga in essentie is: iets dat gebeurt in de mens. Wie ‘de yoga’ niet voelt ontwaken, doet niet aan yoga maar aan een veredelde vorm van stretching.

Tot zover zijn de yogi’s het met elkaar eens. Onderling bestaan evenveel verschillende meningen als er yogahoudingen zijn. Wat de één pure yoga noemt, wordt door de ander als ‘pseudo’ bestempeld, en wie voor de één een echte yogi is, is dat niet voor de ander. Ook van buiten de yogiwereeld wordt met verschillende ogen naar binnen gegluurd. Yoga is dan zowel opwekker van occulte krachten als dankbare aanvulling van kinesitherapie of doodgewone hobby.

Oorspronkelijk is yoga een verzamelnaam voor hindoeïstische spirituele tradities die tot een verlichte geest leiden. Door middel van meditatie en lichaams oefeningen wordt de weg naar innerlijke bevrijding vrijgemaakt. Harmonie is daarbij een sleutelwoord. Een yogi tracht de talrijke dualiteiten en tegenstellingen die de wereld rijk is in evenwicht te brengen. Werken en rust, spanning en ontspanning, vitaliteit en vermoeidheid weten yogi’s gemakkelijker op te vangen dan hun niet-yogi-buren. Hoe fris een yogi er ook mag uitzien, yoga zelf is stokoud. De oudste tekeningen van mediterende yogi’s zijn tussen de zes-en zeventienduizend jaar oud, de eerste yogatekst dateert uit de tweede eeuw voor Christus. Lang daarvoor zou het als mondelinge traditie de tijdgeesten overleefd hebben. Het moeilijke maar ook het eigene aan yoga is dat er niet één vorm van bestaat. Karma Yoga, Hatha Yoga, Bhakti Yoga, Raja Yoga: het zijn maar enkele van de tientallen yogawegen die je kan bewandelen. Neem de zijpaadjes tussenin erbij en je krijgt een wirwar van scholen, technieken en leraars. Geen wonder dat de stijve westerse mens soms gewoon gymnastiekles volgt terwijl hij eigenlijk yoga wil leren. Als je zelf niet weet wat het is, kan je moeilijk weten of je er effectief les in krijgt. Toch is het Westen en ware yoga geen onmogelijke combinatie, althans volgens Herman Seymus, voorzitter van de Yogafederatie voor de Nederlandstaligen in België.

“Yoga is maar een naam. Op zich is het iets universeels dat in India toevallig yoga genoemd wordt, maar eigenlijk doet of deed ieder volk op de wereld zo iets. Bij ons waren dat bijvoorbeeld de druïden, in China de taoïsten. Je kan een heleboel gelijkaardige systemen ontdekken, alleen in andere bewoordingen.”

Voor alle duidelijkheid: yoga is géén godsdienst. “Maar het vormt wel de k ern van elke godsdienst”, vult Seymus aan. “Yoga is het gemeenschappelijke punt. Het gaat essentieel over ervaringen en fenomenen die je in elke religie terugvindt.”

Socioculturele activiteit

Als yoga inderdaad de kern van elke godsdienst vormt, zou het bij ons dus ook al zijn zoveelste duizendste verjaardag moeten vieren. Yoga in de vorm van meditatie en lichaams oefeningen als ‘pauw’, ‘kikker’, ‘kat-koe’ en nog heel wat andere dieren is nog niet zo oud.

“De eerste hype kwam er tijdens de hippieperiode, waarna het weer wat ondergronds gegaan is. Eind jaren tachtig werd het opnieuw populair door de toenemende stress en competitiviteit in onze samenleving. Het succes gaat op en af. Vandaag is yoga weer aan een opgang bezig. Grote religies bieden geen houvast meer waardoor er een vorm van zekerheid wegvalt en veel mensen naar een *ersatz* zoeken. Toch mag yoga niet als een vervanging van geloof gezien worden. Yoga vraagt geen geloof, alleen een beetje vertrouwen.”

Yoga is hip en dat weten heel wat mensen. Veel cursussen en workshops die sport- of cultuurcentra aanbieden hebben in de ogen van Seymus echter weinig te maken met yoga in de klassieke zin van het woord. “Yoga wordt al te vaak geassocieerd met fysieke aspecten zoals stretching en ademhalings oefeningen, of met ontspanning en stressbeheersing. Het is waar dat zowel je mentale als fysieke toestand meer in evenwicht gaat komen, waardoor er automatisch een aantal onaangename ‘neveneffecten’ wegvallen, maar dat therapeutisch effect is niet de bedoeling. Voor ons is yoga geen sport of therapie, maar een socioculturele activiteit.”

Sommigen grijpen naar yoga voor het ‘exotische tintje.’ “Dat is niet de juiste motivatie”, schudt Seymus het hoofd. “Yoga draait niet om een imago. Er zijn er ook die alleen maar willen pronken met hun lenigheid. Dat willen we ontmoedigen, want op die manier ontstaat een competitiegeest en vergroot het risico op blessures. Een juiste beoefening is een nederige beoefening, zonder pretentie.”

Wie yoga doet in de ware zin van het woord sport of denkt niet, maar mediteert. En dat is heus niet hetzelfde als een halfuurtje stilzitten. “Meditatie vormt de kern van yoga. We gaan daarin heel diep. Eén van de voorstadia is dat je lichaamsbewustzijn verdwijnt, net zoals wanneer je in een diepe slaap valt. Je vergeet de wereld.”

De fysieke vaardigheden zijn een ondersteuning voor die meditatie. Als je mediteert moet je lange tijd onbeweeglijk kunnen zitten, waarvoor eerst alle fysieke prikkels moeten

wegvallen. Minutenlang de ‘éénbenige duif’ doen gaat nu eenmaal beter als je lenig bent. “Die fysieke zelfbeheersing is er om niet door je lichaam gehinderd te worden tijdens het mediteren. De lichamelijke afleiding moet weg zijn, dat is de fundamentele reden waarom je best soepel en ontspannen bent. Spijtig genoeg associeert men yoga vaak alleen met dat laatste.”

Naar de yogaschool

Wie vol is van het yogaleven en dat aan anderen wil doorgeven, kan zich laten omscholen tot yogaleraar. Niet bijzonder veel Belgen voelen zich daartoe geroepen. Momenteel volgen er tussen de 75 en de 100 mensen een vijfjarige vorming tot yogaleraar aan één van de zes erkende yogascholen in ons land. De opleidingen van de zes instituten beantwoorden aan de normen van de Europese Yoga Unie. Het zijn serieuze pakketten van vijfhonderd lessen, verspreid over vier of vijf jaar. “Eén deel van de opleiding bestaat uit lessen anatomie, fysiologie, kinesiologie, enzovoort. Het ‘fysieke’ aspect dus, met zowel aandacht voor achtergrond als voor praktijk. In het andere stuk komt dan het filosofische en het meditatieve aan bod.”

Lang niet alle lenige mensen die zich aanbieden als yogaleraar hebben die honderden lessen doorsparteld. “Er zijn mensen die een graantje van het succes van yoga willen meepikken en snel een cursus volgen in één of ander fitnesscentrum”, klaagt Seymus. “Ook universiteiten spelen daar een slechte rol in. Wie een diploma licentiaat lichamelijke opvoeding heeft, kan na een cursus van tien dagen een diploma van yogaleraar krijgen. Bij ons moet je daar vijf jaar van je vrije tijd insteken.”

Ook yogaleraar Victor ergert zich aan wie op deze manier de naam van leraar opgespeld krijgt. “Ze hebben een papiertje op zak waarop staat dat ze mogen lesgeven. Ik heb genoeg klungelaars gezien die geen yoga maar turnen gaven. De leek weet dat niet, maar denkt ‘dit is het’ en betaalt zich blauw aan de lessen.” Volgens Victor worden woekerprijzen gevraagd voor simpele zaken. Niet alleen oneerlijk voor zij die neertellen, maar ook voor wie het niet kan betalen. “Zij worden uitgesloten en kunnen zich niet spiritueel bekwamen. Van discriminatie gesproken.”

Het is niet de bedoeling van de Federatie om misbruik in yogascholen op te sporen. “Charlatanerie zit er in, maar dat heb je overal. Het is niet onze bedoeling om instellingen te controleren. Wij zijn geen centraal organisme dat regels oplegt. Verenigingen komen naar ons toe en wij geven hun minimumnormen waarmee ze zich akkoord moeten verklaren, maar er is een grote vrijheid. In totaal liggen vierhonderd lessen vast, honderd andere uren kan je naar eigen keuze invullen.”

Wie zijn of haar yogaschool wil laten erkennen door de Federatie kan dat niet zomaar. “Je moet een dossier indienen dat dik gedocumenteerd is met cv’s van de docenten, de inhoud van het programma en een gedetailleerde uitwerking van de verschillende opleidingsjaren. Wij bekijken dat, geven al dan niet ons voorlopig akkoord en sturen het

dossier door naar de Europese Yoga Unie. Daar onderzoekt de diplomacommissie het nog eens helemaal, waarna het nóg eens verder en verder doorgaat. Pas dan kan een officiële goedkeuring gegeven worden.”

Yogaleraar is geen beschermd beroep in ons land. De Yogafederatie ziet zich ook niet geroepen om een spreekbuis te zijn voor de beroepsbelangen van de yogaleraar. “Dat vinden we een stap te ver gaan van de essentie. Je moet je dan naar maatschappelijke normen plooiën en dat willen we niet. We willen onafhankelijk blijven en ons niet vereenzelvigen met een bepaalde godsdienst, politiek of sociaal systeem. We vragen ook geen subsidies. We zijn afhankelijk van lidgelden en giften, en zo draaien we al 35 jaar. Als er geen belangstelling meer is, stoppen we er gewoon mee.”

Screening

Geen yoga zonder een spiritueel kader, benadrukt Seymus, en tijdens de lerarenopleiding wordt er dan ook zeer diep op in gegaan. “In westerse termen zou je het ‘yogapsychologie’ kunnen noemen. We willen tot een heel gedetailleerde kennis van het bewustzijn komen, wat dan gelinkt wordt aan de praktijk. Ook de verschillende stadia van de verinnerlijking worden bestudeerd: wat zijn gevaarlijke symptomen, waar zitten de alarmbellen?”

Kan yoga gevaarlijk zijn? “Als je het op eigen houtje doet en je houdt je niet aan de regels: ja”, klinkt het bij Seymus. “De meeste yogaliteratuur wijst hierop: geen competitie, niet forceren, niet te hard streven. Als je dat opvolgt, is het gevaar relatief klein. Als je dat niet doet en je hebt reeds een fysiek probleem, neem je een groot risico.” Niet alleen fysiek, ook mentaal, zegt Seymus. “Als je op je eentje wat boeken leest en ademhalingstechnieken begint toe te passen, kan je wel een aantal zekeringen laten doorspringen. Af en toe horen wij daar wel van.”

“Sommige scholen eisen een voorafgaand medisch onderzoek om zowel de fysieke als de psychische toestand van iemand na te gaan. Een ‘screening’ kan je het noemen. Wij vinden dat een zeer wijze maatregel en bevelen dat aan. Iemand die emotioneel labiel is kan ook yoga doen, maar die heeft eerst een voorbereiding nodig. Als mensen die met een probleem zitten gaan mediteren en stil worden, gaat dat probleem zich in volle kracht manifesteren. Als je niet rijp bent om dat op een rustige manier te observeren, kan je in paniek slaan en gaan er dingen fout.”

In het klassieke Indiase systeem was die screening er altijd. “De leraar gaf de eerste technieken pas vanaf hij zag dat zijn leerling er klaar voor was. Vandaar dat yoga in de essentie nog altijd mondeling doorgegeven zou moeten worden. De directe begeleiding, de relatie van leerling tot leraar is enorm belangrijk.”

Controle en begeleiding zijn voor Seymus onmisbaar, zowel op lichamelijk als psychologisch vlak. “De basisfilosofie is dat we werken met de middelen die aanwezig zijn: we kijken waar een persoon staat en gaan verder op zijn eigen tempo, zonder een

bepaald vooropgesteld doel. Een ervaren yogaleraar kan dat. Hij moet ook waar de risico's liggen. Wie een opleiding doorlopen heeft, heeft aardig wat uren voedingsleer en bewegingsleer achter de kiezen. Die weet wanneer welke gewrichten en spiergroepen belast worden en kan er voor waarschuwen."

Doet-het-zelf oefeningetjes in kranten of tijdschriften vindt Seymus niet altijd een goed idee. "Wat daar soms voorgesteld wordt, daar beginnen wij pas aan met de gevorderden." Geleidelijke aan opbouwen is de vaak weinig doorgedrongen boodschap. "Een reeks van tien lessen waar je elk moment kan instappen 'en maar meedoen' is niet verantwoord. Beter is het om cursussen te geven waar je na de eerste bijeenkomst niet meer kan aansluiten. In onze scholen gebeurt het dat we pas na één jaar met de eerste meditatieoefeningen beginnen. In het begin zuchten ze dan dat het niet vooruit gaat, maar een fysieke en morele voorbereiding is nodig. Het kan soms jaren duren voor de *klik* komt."

Foute krachten

Mits een gepaste voorbereiding, de juiste mentaliteit en een ervaren leraar kan yoga een begin zijn voor een meer evenwichtig leven. Niet iedereen ziet het echter zo. Voor de Nederlandse schrijfster Martie Dieperink, doctor in de theologie, is het duidelijk: we zouden maar beter stoppen met ons in yogabochten te wringen. In haar boek "Een zoektocht door de wereld van het paranormale", dat integraal op internet te lezen is, beschrijft ze uitgebreid én uit eigen ervaring de gevaren van oosterse meditatietechnieken, inclusief yoga. Mensen die beweren dat yoga puur lichamenlijk is en niet geestelijk, zitten fout, schrijft ze. Toen ze vroeger zelf boeken van yogi's begon te lezen, onderging ze zo'n geestelijke invloed dat ze geen behoefte meer voelde om naar de kerk te gaan, dat ze niet meer kon bidden en Jezus niet langer als de eniggeboren Zoon beschouwde maar als één van de vele goeroes. Wie yoga doet, stelt zijn geest open voor het bovennatuurlijke, met name het 'demonische'.

"Mensen beseffen niet dat ze met verkeerde krachten in aanraking komen", waarschuwt Dieperink. "Natuurlijk mag je in de stilte op zoek gaan, maar als je jezelf zomaar openstelt voor hogere krachten, kunnen ook de foute bij je binnenkomen. De enige goede meditatie is de christelijke. Er is één veilig begrip in de wereld en dat is Jezus Christus. Zodra we daarvan weggaan, is het levensgevaarlijk."

Wat met de tienduizenden mensen die wél gelukkig zijn met hun yogileven of hun goeroedevotie? "De eerste jaren had ik het ook niet in de gaten", getuigt Dieperink. "Eerst lijkt het alsof je er beter van wordt. Heb ik ook gehad: je voelt je zalig en ervaart een *kick* – een beetje zoals met drugs. Dan opeens hebben de machten je te pakken en ga je de hel in. Vroeg of laat kan het alleen maar omkeren. Je kan je een tijdlang gelukkig wanen, maar het is geen blijvend geluk."

Dieperinks scherpe uitspraken zouden gemakkelijk weg te wuiven zijn als overdreven christelijke *big talk*, ware het niet dat ze in een ander internetdocument ook een hele reeks oefentherapeutische bezwaren tegen yoga laat opsommen door een fysiotherapeut. Die zweert yoga als alternatieve therapie af, met als voornaamste argument dat de ademhaling fysiologisch niet juist is. “De oefeningen hebben alleen het doel het lichaam in een dusdanige ‘kramp’ te brengen zodat men door middel van meditatie gemakkelijker ‘uit het lichaam kan treden’”, schrijft fysiotherapeut Bert van den Berg. Onnatuurlijk lange adempauzes, statische houdingen en eenzijdig oefenen werken blessures in de hand. Onderaan staat een kleine nuance te lezen: de beschreven gevaren zouden gelden voor de ‘echte’ yoga, niet zozeer voor de meer ‘westerse’ oefeningen die heel wat yogaleraren in hun lessen vermengen.

Kinesiste Karen Leper betwist de bezwaren. “Naar lichaamsbeweging en lichaamsbeleving toe raden wij yoga soms zelfs aan. Het kan een goede aanvulling zijn voor mensen met stress of hyperventilatie die naast kinesitherapie nog met hun lichaam willen bezig zijn.” Het spirituele is daarbij minder van belang. Waar het voor Leper vooral om draait is lichaamsbewustzijn. “Sommige mensen beweren stellig dat ze geen last hebben van stress, terwijl hun schouders volledig gespannen staan. Door yoga leren ze dat zelf beter aanvoelen.” Dat de oefeningen gevaarlijk zouden zijn is volgens Leper overdreven. “Mensen met zware rugklachten moeten natuurlijk niet in een gebogen houding gaan zitten, maar als je een goede yogaleraar hebt en daarbij het advies van de kinesist volgt, weet je wat kan en wat niet kan. De deelnemer heeft zelf natuurlijk ook de verantwoordelijkheid om zich te informeren.”

De rugklachten waarmee Dieperink momenteel te bed ligt, zijn naar eigen zeggen nog steeds een gevolg van haar tocht door de wereld van het paranormale. “Niet iedereen krijgt zulke vreselijke klachten als ik – ik heb er echt heel diep in gezeten – maar in ieder geval word je gevangen in een web én raak je je christelijke geloof kwijt. Yoga is geen gewone ontspanning. Er zit een heel verkeerde achtergrond achter.” Yogamatjes uit-of oprollen? Aan u de keuze, wij weten het ook niet meer.

SHOPPEN IN HET VERRE OOSTEN

Goeroes zijn wijs, meditatie is in en yoga klinkt hip. Talloze ‘zoekers’ bewandelen de spirituele weg tussen Oost en West, speurend naar zingevende vondsten.

“Al heel mijn leven zoek ik naar spiritualiteit, naar diepgang. Ik voelde dat het antwoord binnen in mezelf lag en ben beginnen, maar je vindt niet altijd een weg. Het wordt ons niet meer aangeleerd dat je het goddelijke vanbinnen moet vinden. Ik ben bij de Krishna’s gaan kijken, heb initiaties gekregen van Tibetaanse boeddhisten, zocht het sjamanisme op. In 1980 zat ik op de tram, en las in de krant een artikel over een centrum van Osho, toen nog Bhagwan. Ik zag die foto en ben beginnen wenen. Hij was het. Ik dacht: daar ben je terug. Alsof ik hem in een vorig leven al eens ontmoet had.”

Toshi – Norbert Schoeters volgens het kaartje boven de deurbel – vertelt hoe de Indische goeroe Osho hem een gevoel van thuiskomen gaf.

“Na een week ben ik naar dat centrum in Antwerpen gegaan. Daar heb ik een andere naam gekregen: *Dhyan Anutosho*, wat wil zeggen ‘totale tevredenheid door meditatie.’ Je moest dat niet, zo’n andere naam, maar ik wou mij er volledig aan geven. Met heel mijn hart heb ik de typische oranje kleren gedragen. Jaren na elkaar ben ik naar India getrokken, naar de leefgemeenschap, de *ashram*, in Puna. Sinds Osho gestorven is, nu vijftien jaar geleden, ben ik niet meer teruggekeerd.”

“Ik heb dikwijls voor hem gezeten, zijn energie gevoeld, en voor mij was dat juist. Voor een ander misschien niet. Er zijn miljoenen wegen om te vinden wat je zoekt, maar Osho is nu eenmaal de weg die bij mij past. Misschien sla ik ooit nog andere wegen in, ik sluit niets uit. Ik denk dat alle wegen uiteindelijk naar hetzelfde leiden. Maar ik ga niet naar de ‘goeroe-supermarkt’. Als ik ergens iets gevonden heb dat mij in mijn hart brengt, hoef ik niet meer te zoeken. Daar gaat het ook over: dat zoeken opgeven.”

“In elke godsdienst zitten positieve en negatieve dingen. Er zijn altijd mensen die God gebruiken om te zeggen dat zij anderen mogen overheersen of iets mogen bombarderen. Osho zelf zei: probeer nooit iemand te bekeren, want dat is agressie. Hoe goed je het ook meent. Als je het zelf niet vindt, dan is het niet juist. Ik heb het recht ook niet om anderen te veranderen. Ik geloof wel heel sterk dat als je jezelf kan veranderen, dat je dan een druppel bent dat kringen maakt in het water. Ik ben zelf ook niet gesloten voor andere dingen. Osho zei altijd: als je dorst hebt en je ziet een bron, drink.

Dankbaarheid

“Humor en *joy* waren voor Osho heel belangrijk. Toen hem in een interview gevraagd werd waarom hij zijn volgelingen in het rood liet rondlopen, antwoordde hij: “*I want them to look like idiots on the street.*” Toen mensen mij in het begin waarschuwden dat ik in een sekte zou belanden, zei ik: goed, maar ik heb er wel de plezantste uitgekozen. Ook vrouwen en sex waren belangrijk voor Osho, maar wat is daar mis mee? Hij is een mens hé. Wat zijn luxueus leven betreft: als ik rijk ben en ik wil mijn meester een Rolls Royce geven, dan heeft niemand daar zaken mee. Ikzelf heb er nooit één frank aan gegeven. In de ashram heb ik betaald voor mijn eten en voor de therapeuten daar, maar dat is nogal logisch vind ik.”

“Ik kan er mee stoppen wanneer ik wil. Ze komen hier echt niet elke week aanbellen van “*bent ge er nog wel bij?*” Ik ken mensen die er in en uit gaan. Wie zich helemaal wil onthechten van de wereld, kiest daar zelf voor. Voor Osho kan je ook in de wereld blijven en daar stilte vinden. Hij zei altijd: je kan vijftig jaar in stilte op een berg gaan zitten, als er een stoet langskomt ben je toch afgeleid.”

“Osho zit nog altijd in mijn hart. Als ik zijn foto zie, is het geen aanbidding of verafgoding dat ik voel, wel een enorme dankbaarheid en genegenheid. Wat hij mij geleerd heeft, of beter, bevestigd heeft, is dat een mens geen christen of boeddhist moet worden, maar een christus of een boeddha. Hij boog ook voor ons zoals wij voor hem bogen. Hij zei: jullie buigen naar Boeddha en mij, ik buig naar Boeddha en jullie. Eén ding weet ik zeker: zonder hem zou mijn leven onmogelijk geweest zijn. Ik heb mijn weg gevonden en daar ben ik dankbaar voor.”

Salad-bar geloof

Toshi is lang niet de enige die het licht zag schijnen in het Verre Oosten. Tal van mensen in Vlaanderen halen er hun geestelijke vitaminen. Ze vinden inspiratie bij één van de vele *avatars*, leermeesters die als incarnatie van het goddelijke bewustzijn erkend worden, of zoeken hun heil in het uitgebreide gamma aan oosterse genezingstechnieken. Vaak puur voor de ontspanning of om gezondheidsredenen, zonder religieuze bijbedoelingen. Het Westen rolt meditatie matjes uit, herstelt geblokkeerde chakra's – energiepunten in het menselijk lichaam - en neemt yogahoudingen aan.

Nieuw is het niet. Geïnspireerd door de transcendentie meditatie van de Indische goeroe Maharishi Yogi zongen The Beatles in 1967 ‘*All you need is love*’, waarna de fans zich massaal op yoga stortten. In de jaren '70 en '80 trokken tienduizenden Westerse jongeren naar het Indische Puna, hongerig naar de boodschap van spirituele en seksuele vrijheid van Bhagwan Shree Rajneesh, later Osho. De aantrekkelijke stem van liefde, geluk en innerlijke rust verleidde heel wat ‘zoekers’ tot een ontdekkingsstrip naar het Oosten, en ook vandaag bewandelen heel wat mensen de verlichte weg. Of beter, de verlichte wegen. Je hoeft niet één pad te kiezen op de tocht naar zelfbewustzijn en verinnerlijking. ‘Shoppen’ is het trendy codewoord, het *mix and match*-principe de losse richtlijn.

Mensen kijken rond in de supermarkt, kiezen hier en daar iets uit dat hen aanspreekt en creëren zo hun eigen ‘privé-spiritualiteit’. ‘*Salad-bar religion*’, zoals het in Amerika heet: een light-versie van geloof, volledig naar eigen smaak samengesteld.

Winand Callewaert, professor Sanskriet en Hindoeïsme aan de universiteit van Leuven, noemt de trek naar het Oosten een fenomeen van de laatste twintig jaar dat zowel een negatieve als een positieve kant heeft. “Langs de ene kant is het spijtig dat velen de – allicht autoritair opgedrongen – zingeving van hun eigen traditie achter zich laten. Anderzijds biedt de vrijblijvende zingeving uit het Oosten aan heel wat mensen een steunpunt. Je neemt en snoept maar wat bij je past, en niemand verplicht je iets.” Gevaar om verloren te lopen in de doe-het-zelf-winkel is er maar heb je zelf in de hand. “Als je hoofd ronddraait om iets te zoeken mag je ronddraaien, maar als je uiteindelijk stopt met ronddraaien moet je zien dat je terug naar voor kijkt!”

Alternatief voor het alternatieve

In hun zoektocht naar ‘iets anders’ doorbreken mensen traditionele grenzen. Geen gewone huisarts, maar een electroaccupuncturist. Geen bruistabletje uit de medicijnkast, maar aromatherapie of sjamanistische healing. Alternatief is in. Zo ‘in’ dat het bijna tijd wordt om naar alternatieven voor het alternatieve te zoeken. Boekhandel ‘*Alternatief Hof van Wonderen*’, met meer dan 3000 titels de grootste in Antwerpen op het gebied van gezondheid en spiritualiteit, is één van de talrijke *places to be* voor wie het magische pad van de New Age wil bewandelen. Eigenaar Marc Schellemans wil met zijn boekhandel een breed palet van alternatieve mogelijkheden aanbieden, maar er tegelijkertijd een uitroepeten bij plaatsen. “Alternatieve mogelijkheden zijn mooi, maar we moeten ons er bewust van zijn dat er ongeveer tachtig procent kaf tussen het koren zit.”

In het Hof, dat een trefplaats wil zijn “*voor de gewone mens in de straat, voor de zoekers, de denkers en de –peuten*”, kan je regelmatig terecht voor activiteiten als verinnerlijkingssessies, genezingsbehandelingen, lezingen en meditaties. Mensen die Schellemans en zijn echtgenote waardevol vinden worden gevraagd om hun ding voor een breder publiek te doen. Mensen die zelf naar hen toekomen met het voorstel iets te organiseren, zijn minder gewild. “In de toekomst willen we dit afbouwen. Ik heb gemerkt dat er nogal wat mensen tussen zitten die zich graag profileren en het enkel voor de centen doen. Bij zo’n houding voelen wij ons niet goed. In de toekomst gaan we minder tolerant zijn en strengere eisen stellen.”

Bij het selecteren van de activiteiten gaat Schellemans uit van zijn eigen kennis en spirituele gevoel. “Enkele belangrijke parameters zijn: wat voor kleren dragen die mensen – is het schone schijn of zit er eenvoud achter? – wat voor voeding eten ze, doen ze zelf verder nog iets dan dat was ze aanbieden of verkondigen, enzovoort. Je moet ook kansen kunnen geven. Iemand die met iets naar buiten treedt waar je zelf niet zo mee

bezig bent, maar wat wel tien andere mensen gelukkig maakt, is voor mij heel waardevol.”

Te ver shoppen

“Als er mensen verloren lopen in het alternatieve, zijn dat meestal mensen die ‘te ver’ zijn gaan ‘shoppen’”, zegt Schellemans over de valkuilen van het alternatieve veld. “Kijk, in het leven heb je altijd twee tegenstrijdigheden. Materie en spiritualiteit bijvoorbeeld. Van beide kanten moet je evenveel in het leven opnemen. Het is een jojo-spel van proeven en evolueren, van afwisseling tussen een materiele en een spirituele fase. In elk van die fasen bereik je een tijdelijk eindpunt. Mensen die op dat eindpunt willen verder gaan, komen in een vorm van crisis terecht. Ze kunnen niet meer ontwikkelen maar willen toch verder gaan. Zij maken zo’n kabaal dat ze wel móeten opvallen. Toch is dat maar één op honderd: bij de negenennegentig anderen die een stukje dichterbij zichzelf willen komen en via bepaalde technieken iets willen ervaren, is er geen probleem.”

Volgens een ex-sektelid op de website van het SAS, de Studie- en Adviesgroep Sekten, is de spirituele honger naar zingeving de oorzaak van het bestaan van sekten. De moderne ‘zoeker’ naar houvast kan moeilijk het onderscheid maken tussen authentieke spiritualiteit en de vele nepversies ervan. Sekten zijn in die zin de kinderziekten van de spiritualiteit. “Het is moeilijk te omschrijven wat goed en wat slecht is”, zucht Schellemans. “Als een man als Osho enorm veel mensen een duw in de goede richting heeft kunnen geven en kansen heeft aangereikt om dichterbij zichzelf te komen, kan ik dat moeilijk verkeerd noemen. Heel veel mensen hebben zich op een mooie manier kunnen ontplooiën dankzij oosterse technieken. Wat me niet gezond lijkt, is dat mensen heel devoot hun leven gaan afgeven aan een leider. Het is de bedoeling dat je dichterbij jezelf komt, niet dat je iemand anders zijn leven en denken gaat overnemen.”

Schellemans vergelijkt het met een woelige zee waar duizenden mensen in rondzwemmen, moe en zoekend naar een houvast. Je hebt eilandjes waar je kan uitrusten en ideeën kan proeven om daarna weer verder te zwemmen tot je op je eigen strand aankomt. Op de golven drijven echter ook hele mooie schepen die je naar luxe-eilanden willen brengen waar ze zeggen: blijf maar bij ons, want wij zijn juist.

“Dan kom je bij het gevaar ‘ego’. Al die gedachten en interpretaties zijn ontwikkeld door mensen als jij en ik, door mensen die een ego hebben. Dat ego wil zich manifesteren waardoor die interpretaties waarheden worden. Daar lopen dingen fout. Dat mag echter geen aanleiding zijn om het hele alternatieve veld te kortwieken.”

“Van het moment dat iets ‘geloof’ wordt, zit er een addertje onder het gras. Empirie is heel belangrijk: je moet verschillende dingen uitproberen om te weten wat juist is en wat niet. Als meer mensen zouden proeven van alternatieve ontwikkelingen, kan men het kaf er ook beter gaan uitfilteren.”

Energetische verbinding

Het hippietijdperk is al lang voorbij. Groepen mensen die een spirituele leefgemeenschap stichten naar het voorbeeld van de Indische *ashrams* kom je niet gauw meer tegen. In Antwerpen kan je af en toe nog een kleine stoet volgelingen van Hare Krishna zingend en prevelend over de Meir zien schuifelen, maar hele eilandjes van oranje geklede mensen zijn zeldzaam. Voor heel wat mensen die met meditatie en spiritualiteit bezig zijn is het iets ‘aan de binnenkant’. Het is een inspiratiebron die vaak weinig zichtbaar is aan de buitenkant. Zo ook bij Ann Math . Naast haar chalet in de bossen van Putte staat een klein tuinhuisje ingericht als meditatieruimte. Tapijt, zetels, zachte muziek en heel veel wierook. Een ‘*Osho Information Centre*’, zo heet haar tuinhuisje op de site voor Belgische *sannyasins*, volgelingen van de Indische leermeester Osho. Veel vragen krijgt Math  niet meer, nu en dan eens een telefoontje. Mensen die Osho willen leren kennen doen dat vandaag veelal via internet.

“Leeft Osho nog in Vlaanderen? Ja, elke psychotherapeut of elk centrum dat wat afweet van meditatie en lichamelijke kent hier en daar dingen van Osho. Leeft hij nog onder de naam Osho? Neen. Ik merk dat ook bij mezelf. Het is al weken geleden dat ik de naam ‘Osho’ nog uitgesproken heb. Maar ik heb nog steeds mijn *mala* (*halsketting met foto van Osho*) en ik mediteer nog elke morgen. Dat geeft me een *bunch* energie in mijn hoofd. Ja, de energetische verbinding is er nog wel.”

In 1980 trok Math  met haar echtgenoot en hun twee kinderen, toen drie en vijf jaar, voor twee maanden naar de ashram van Osho – toen nog Bhagwan - in Puna. “Ik heb daar een heel intense tijd meegemaakt. Het was het mooiste geschenk dat ik mezelf ooit heb kunnen geven. Ik kwam daar aan en dacht: het bestaat t ch. Dat energieveld dat ik al lang opgegeven had, vond ik daar. Met mijn kinderen zou ik het wel niet meer opnieuw doen. Ik was heel erg bezig met mijn eigen proces en had niet veel tijd voor hen. Ik ben daar niet trots op, maar dat kwam nu eenmaal op mijn weg.”

Revolte

Hoewel Osho voor Math  het paardenmiddel is geweest dat haar tot haar eigen bewustzijn dreef, is hij voor haar nooit de enige geweest. “Ook van gewone proffen in Leuven waar ik psychologie studeerde heb ik goede dingen geleerd. Voor mij is Osho wel de meest overkoepelende. Hij spreekt ook over andere leraars, en weet lichamelijke en seksualiteit perfect in zijn leer te integreren. In die zin was hij voor mij een uitdaging.” Elke zoeker die ooit voor een verlicht meester zat, heeft volgens Math  de poort naar de *sky* gezien. Dat ze die unieke ervaring heeft mogen meemaken, vindt ze een groot geschenk. “Vandaag wordt Puna stevig in handen gehouden door een management. Toen Osho nog leefde was er af en toe lekkere chaos, nu moet je netjes in

de rij lopen. De technieken van Osho worden nog wel beoefend, maar omringd door honderd en één regeltjes. Ik mis dat stuk oorspronkelijkheid.”

Wie als zoekende leek in het healingsveld terecht komt, kan wel eens verloren lopen. Volgens Matthé, zelf psychotherapeute en Reikimeesteres – een natuurlijke Japanse geneeswijze – ben je best alert. “Doe en onderga niet alles als een schaap. Gebruik de revolte die je voelt en laat het zien. Een begeleider of een healer die integer is, is niet bang van vragen en weerstand. Die is daar net blij mee. Al kan het soms wel goed zijn dat je eerst wat ondervindt voor je oordeelt.”

“Ik begrijp ook de argwaan van sommige mensen tegenover spirituele goeroes. Toen ik in 1979 de eerste keer een boek van Osho zag, dacht ik: die is niet te vertrouwen. Pas toen ik op de luchthaven een vriend ben gaan afhalen die terugkwam uit Puna – die *rare kwast*, dacht ik toen – was ik verkocht. Ik zag zijn ogen en dacht: dat wil ik ook meemaken.”

Niet alle stemmen klinken zo positief wanneer het over Verlichte Meesters gaat. Wie eens wat rondsurft op internet zal op fora, in weblogs en krantenarchieven heel wat tegenstrijdige meningen lezen. Getuigenissen van ex-leden over seksueel en financieel misbruik door de goeroes in hun drukbezochte ashrams. Publicaties van traumatiserende ervaringen en hele lijsten argumenten om het bedrog en de wanpraktijken van een bepaalde goeroe te bewijzen. De Osho-gemeenschap kwam ongewild in het nieuws door een documentaire waarin een comunekind onthult hoe ze seks moest hebben met volwassen mannen.

Matthé ontkent niet dat er dingen zijn fout gelopen. “Op een gegeven moment was er tot tienduizend man in de ashram. Zoiets controleren is niet eenvoudig. Ik ben daar niet trots op, het is iets wat in mijn ogen absoluut niet kan, maar zelf heb ik er schitterende tijden meegemaakt.”

Baba's wonderen

Voor Debby Vander Veken was de Indische leermeester Sai Baba twintig jaar lang een deel van haar leven. De goeroe in het eeuwige oranje kled en met het ongelooflijke kroeshaar heeft miljoenen volgelingen over de hele wereld. Hij zou ringen, horloges, bloemen en gouden beeldjes kunnen ‘materialiseren’, met één handbeweging uit het niets tevoorschijn halen. Dat hij naast wonderen ook andere daden verrichtte - met jonge mannen – raakte wereldwijd bekend door ‘*The Findings*’, een uitvoerig document van de Engelse David en Faye Bailey met getuigenissen over Baba's handtastelijkheden. Sinds de verspreiding ervan via internet in 2000 doken steeds meer verhalen op van (westerse) ex-volgelingen. Toen Vander Veken er enkele jaren geleden over hoorde verdwenen alle foto's en medaillons van de goeroe van de vensterbank.

“In 1981 was ik samen met mijn echtgenoot Jan op wereldreis. In Turkije vertelde iemand ons dat er in Zuid-India iemand leefde als Jezus, iemand die wonderen kon

verrichten. In India zelf zagen we zijn foto in alle huizen. Op een plaatselijk marktje kochten we een Engelstalig pocketboekje van Sathya Sai Baba. We lazen dat en het sloeg als een hamer op ons in. Dat is ‘m, zeiden we.’”

Vander Veken en haar man kopen tijdschriftjes en boeken over Sai Baba, bezoeken de ashram in Nederland en vieren zijn verjaardag op 23 november. In 1995 trekken ze met hun vier kinderen op reis naar India. Doel: Sai Baba ontmoeten.

“Ik was heel graag in die ashram. Er heerste een aangename sfeer, je voelde je er echt goed. De vibratie van de mensen daar is zalig. Elke morgen om vier uur stonden we op en moesten we *aanrijen*. Om acht uur verscheen Sai Baba voor het gebed. Dat wachten was geen wachten. De uren vlogen voorbij. Ook onze kinderen waren er helemaal vol van.”

“Toch moet ik toegeven dat de eerste keer dat ik hem zag binnenkomen in die grote hal, hij mij eigenlijk niet zoveel deed. Ik had zoveel verwachtingen over hem maar het was als ‘is het dat nu?’ Wat me toen ook opviel, was dat Sai Baba uren bij de mannelijke studenten bleef hangen. Vrouwen en kinderen ging hij gewoon voorbij.”

Niet lang na de reis volgde een eerste koude douche. “Op tv zag ik een reportage waarin ze duidelijk lieten zien dat het toveren van de *vibuthi* - geneeskrachtige klei - uit zijn mouw bedrog was. Eerst wilde ik het niet geloven, ik dacht dat ze hem gewoon zwart wilden maken. Het komt echt hard aan als je zoiets ziet van iemand waarvan je al twintig jaar denkt: hij is het.” Het lezen van de getuigenissen op internet over seksueel misbruik was voor Vander Veken het mes dat de knoop doorhakte. “Ik heb alle banden verbroken. Voor mij was het genoeg.” Toch heeft ze geen spijt van haar geloof in Sai Baba, integendeel. “Zijn wijsheid kan ik niet verwerpen. Wat hij zegt en wat hij schrijft is waar, dat geloof ik rotsvast. Maar het is en blijft een mens. Waarom hij dat allemaal doet, weet ik niet. Misschien ook met een bedoeling? Misschien wil hij ons precies die koude douche geven, wil hij aantonen dat we hem niet zo slaafs moeten volgen? Ik weet het niet. Nu volg ik niet echt iemand meer. Ik denk dat je het best in jezelf zoekt.”

East is East, and West is West

Het zoeken naar zin is hardnekkig in iedere mens ingebouwd. Om het te vinden gaan we tot in het Verre Oosten toe. Van West naar Oost en weer terug. Is deze retour wel mogelijk? Kunnen we met onze westerse geest het oosterse denken wel op de juiste manier interpreteren? “Aziaten streven naar onthechting. Europeanen zijn net bezig met verbondenheid”, zo formuleerde Rao Balu ooit, professor Vergelijkende Cultuurwetenschappen aan de universiteit van Gent en zelf van Indische origine. Europeanen interpreteren andere culturen vanuit dit uitgangspunt, en kunnen het christelijke kader waarin ze opgegroeid zijn moeilijk verlaten. Callewaert, professor Sanskriet en Hindoeïsme aan de universiteit van Leuven, wijst hier net op een mooie kans. “Het is positief dat men durft af te stappen van de ‘enigmakende’ zaligheid van de

eigen cultuur. Nog positiever zou zijn als men door kennismaking met de waardevolle zingevingen uit India opnieuw dieper gaat putten uit de zeer waardevolle eigen traditie.” Marc Schellemans van *‘Alternatief Hof van Wonderen’* wijst op de grote taalkloof tussen West en Oost die voor problemen in de uitwisseling kan zorgen. “Heel wat vertalingen van oosterse leren zijn normatief vertaald. Mensen die die boeken dan in het Frans of Nederlands lezen gaan bepaalde denkrichtingen voor waar nemen, terwijl dat niet de juiste interpretatie is. De Chinese cultuur bijvoorbeeld werkt veel meer met beeldspraak, wat moeilijk in woorden te vertalen is. Het is een totaal andere denkrichting.” Toch kan oosterse wijsheid volgens Schellemans wel degelijk toegankelijk gemaakt worden voor de Westerse zoeker. De boeken van Osho vindt hij daar een mooi voorbeeld van.

“East is East, and West is West, and never the twain shall meet” dichtte Rudyard Kipling in 1889. Oost en West zullen elkaar nooit ontmoeten. Misschien omdat er talloze bruggen in de weg staan?